

@farabishakirti.kz
f @farabishakirti.kz
i @farabishakirti.kz

Ushqyr oıla! Biiikke samğa! Álemdi sharla!

Farabı

shákirti

№9-10
ҚЫРКҮЙЕК,
ҚАЗАН
2026

МЕКТЕП МҰҒАЛІМДЕРІНЕ, ОҚУШЫЛАРҒА, ОРТА ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫ
ОҚЫТУШЫЛАРЫ МЕН БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНА, САЛА МАМАНДАРЫНА, АРДАҒЕРЛЕРГЕ,
АТА – АНАҒА АРНАЛҒАН РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ТАНЫМДЫҚ ЖУРНАЛ

Сурет: ЖИ (Жасанды интеллект)

Бақытбек Гүлжан, Алматы облысы, Балқаш ауданы, Қарой ауылы,
МДШО «Үлгілі орта мектебі» МҚМ ІІ-сынып оқушысы.

Республикалық «Farabi shakirti» журналы мен

www.farabishakirti.kz желілік басылым - сайтының Жас тілшісі

Әйгілі қазақ актері, кинорежиссер
Шәкен Кенжетайұлы
АЙМАНОВТЫҢ
туғанына **112** ЖЫЛ

«Қыз Жібек» фильміне **56** ЖЫЛ

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ МҰҒАЛІМДЕРДІ КӘСІБИ МЕРЕКЕСІМЕН ҚҰТТЫҚТАДЫ

Ақордада ұстаздардың кәсіби мерекесіне орай салтанатты іс-шара өтті. Қасым-Жомарт Тоқаев педагогтерді мереке-сімен құттықтап, Мұғалім күні бүкіл қоғамды біріктіретін, нағыз халықтық сипаты бар, қастерлі де қадірлі мерекеге айналғанын атап өтті.

– Ұстаз – әр адамның өмірінен ерекше орын алатын тұлға. Бұған ешкімнің де таласы жоқ деп ойлаймын, бұл – бәрімізге ортақ пікір. Ұстазды ұлықтау өркениетті қоғамның болмысын айқындайтын аса маңызды қасиет саналады. Ұлт ойшылы Абай адамның адамдығы жақсы ұстаздан болатынын айтқан. Халқымыздың заңғар жазушысы Мұхтар Әуезов те «Ұстаз – ұлы есім» деп қадір тұтқан. Мұғалімдер қауымына зор құрметпен қарау, олардың ұлт болашағы үшін атқарып жатқан табанды еңбегіне алғыс айту – баршамызға ортақ парыз. Өсіресе, қазіргідей ақпараттар ағыны күшейіп, озық технология қарқынды дамыған заманда мұғалімнің рөлі әлдеқайда арта түскені ақиқат, – деді Президент.

Қасым-Жомарт Тоқаев Мемлекет басшысы ретінде ұстаз-

дарды жан-жақты қолдау жұмысына айрықша мән беретінін жеткізді.

– Баршаңызға мәлім, біз «Педагог мәртебесі туралы» арнайы заң қабылдадық. Мемлекеттік марапаттар тізіміне «Қазақстанның еңбек сіңірген ұстазы» атағы енгізілді. Елімізде бірнеше мұғалім ең жоғары мемлекеттік награда – «Қазақстанның Еңбек Ері» атағына ие болды. 5 қазан күні Ұстаздардың кәсіби мерекесі ретінде нақты бекітілді. Біз жыл сайын бір қоғам болып осы мейрамды кең көлемде атап өтіп жүрміз. Биыл да мереке күндері барлық аймақта әкімдер мұғалімдер қауымын марапаттап, оларға ерекше құрмет көрсетіп жатыр. Ұстаздарды дәл осылай жалпыұлттық деңгейде ұлықтау ісі жалғасын табады. Бұл – мемлекетіміз үшін мән-маңызы айрықша міндет, – деді Президент.

Дереккөзі: <https://akorda.kz/kz/memleket-basshysy-mugalimderdi-kasibi-merekesimen-kuttyktady>

сайтынан алынды.

2026 жылғы 05 қазан

(Жалғасы 4-5 беттерде)

Мектеп мұғалімдеріне, оқушыларға, орта және жоғары оқу орындары оқытушылары мен білім алушыларына, сала мамандарына, ардагерлерге, ата-анаға арналған Республикалық танымдық журнал

Farabi shakirti

№9-10 (85-86) қыркүйек-қазан, 2026 жыл

Журнал 2019 жылдың наурыз айынан бастап, айына 1 рет шығады (электронды нұсқа)

Шығарушы және меншік иесі
«MODERN MEDIA ALMATY» ЖШС

Директор-Бас редактор: **Жанастан КУЧУКОВА**
Тілшілер: **Жұлдыз ӘБІЛ,**
Тамила ИБРАГИМОВА
Безендіруші-дизайнер: **Раушан БАҚЫТЖАНҚЫЗЫ**

Редакцияның мекенжайы: 040600, Алматы облысы,
Ұзынағаш, Тәуелсіздек, 81.
Тел.: +7 701 730 9312
E-mail: farabi_shakirti@mail.ru
ТАРАЛЫМЫ – 228 дана.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігі
"Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінің
Ақпарат комитеті" республикалық мемлекеттік мекемесі

Мерзімді баспасөз басылымын, ақпарат агенттігін және желілік
басылымды қайта есепке қою туралы КУӘЛІК № KZ28VPY00092839
Астана қ. Берілген күні: 17.05.2024 ж.

Атауы: Республикалық «Farabi shakirti» журналы.
Тілі: қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде басылады. Тақырыптық
бағыты: Мектеп мұғалімдері мен оқушыларға, орта және жоғары оқу
орындары оқытушылары мен білім алушыларына, сала мамандарына,
ардагерлерге, ата-анаға арналған Республикалық танымдық журнал.
Таралу аумағы: Қазақстан Республикасы
Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі:
17481-Ж 28.01.2019 жыл

Журналдың цифрлық нұсқасы «Farabi shakirti» редакциясында
қапталды.

Журнал бетінде жарияланған оқырмандарымыздың көзқарасы мен
олардың шығармаларының нақтылығы үшін редакция жауап бермейді.

«FARABI SHAKIRTI» ЖУРНАЛЫНЫҢ РЕДАКЦИЯЛЫҚ САЯСАТЫ (Қысқаша нұсқасы)

1. Мақсаты мен миссиясы: «Farabi shakirti» журналы мен farabishakirti.kz порталы әл-Фарабидің ғылыми мұрасы мен ізгілік принциптерін басышылыққа ала отырып, білім, ғылым және ағартушылық бағытындағы сапалы материалдарды жариялайды.

2. Жарияланым этикасы және авторлық құқық

Түпнұсқалық: Журналға тек плагиаттан таза, бұрын еш жерде жарияланбаған авторлық жұмыстар қабылданады.

Академиялық адалдық: Дереккөздер мен сілтемелердің нақтылығына автор тікелей жауапты.

3. Жасанды интеллектіні (ЖИ) қолдану ережесі

Авторлар үшін: Материалдарды дайындауда ЖИ қолданылса, автор бұл туралы редакцияны міндетті түрде құлағдар етуі (мақала соңында ескерту қалдыруы) тиіс. ЖИ автор ретінде көрсетілмейді.

Редакция үшін: Редакция ақпарат өңдеуде ЖИ құралдарын көмекші ретінде пайдалана алады, бірақ фактілерді тексеру мен соңғы шешімді тек адам (редактор) қабылдайды.

4. Рецензиялау және іріктеу

Барлық келіп түскен материалдар басылымның бағытына сәйкестігі мен сапасы бойынша ішкі редакциялық іріктеуден (немесе соқыр рецензиялаудан) өтеді. Редакция материалдарды қысқартуға және стильдік өңдеуге құқылы.

Басылымның ресми құжаттары мен ережелеріне сәйкес редакциялық саясаттың негізгі тармақтары мынадай:

Мақсаты: Журнал мен порталдың басты мақсаты – білім беру саласы мен басқа да мамандық иелерінің креативті жетістіктерін өнеге ретінде тарату, мұғалімдердің шығармашылық ізденістерін қолдау және дарынды жастарға өз идеяларын еркін білдіруге мүмкіндік беретін алаң ұсыну.

Авторлық құқық және материалдарды пайдалану тәртібі: Редакция өз платформасындағы авторлық мазмұнды қорғау үшін қатаң ережелер бекіткен:

*Міндетті сілтеме: «Farabi Shakirti» журналы мен <https://farabishakirti.kz> порталының материалдарын қолдануға тек белсенді гиперсілтеме жасалған жағдайда ғана рұқсат етіледі.

*Рұқсат алу: Журнал мен портал мақалаларын басқа басылымдарда қайталап басып шығару үшін міндетті түрде редакцияның жазбаша рұқсаты керек.

*Коммерциялық шектеу: Жазбаша рұқсатсыз материалдарды коммерциялық мақсатта пайдалануға мүлдем болмайды.

Материалдарды іріктеу және этика

*Шынайылық пен құндылық: Жарияланатын мақалалар мен әдістемелік жұмыстар білім саласына, қалың оқырманға пайдалы, тәрбиелік мәні бар және нақты деректерге сүйенген болуы тиіс.

*Жас тілшілерге мамандығын дұрыс таңдауға ақпараттық қолдау көрсету: Басылым мектеп оқушыларының шығармашылық қабілетін дамытуға басымдық береді. Журналист мамандығын таңдаған жасөспірімдермен жеке шығармашылық байланыс орнатып, белсенді авторларға «Жас тілші» куәліктерін табыстап, ұстазды Алғыс хатпен марапаттайды.

*Редакцияға жолдаған автордың мақаласын «Мәтіннің бірегейлігін» — плагиатқа тексеру қызметтерін көрсетуге арналған шарттың/лицензияның көшірмесі жіберуші тараптан талап етіледі.

Редакциялық саясат заманауи халықаралық медиа стандарттарға сай, жасанды интеллект (ЖИ) құралдарының көмегімен құрылды және редакция алқасымен бекітілді.

Редакциялық саясаттың толық мәтінімен, ережелерімен және авторларға арналған нұсқаулықпен farabishakirti.kz порталында таныса аласыз.

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ МҰҒАЛІМДЕРДІ КӘСІБИ МЕРЕКЕСІМЕН ҚҰТТЫҚТАДЫ

(Басы 3-бетте)

Қасым-Жомарт Тоқаевтың пайымдауынша, жас ұрпақ дамыған мемлекетте, қауіпсіз ортада, өркеніетті қоғамда өмір сүруі керек. Қазір Қазақстанда 4 миллионнан астам оқушы бар, яғни, еліміздің әрбір бесінші азаматы мектепте білім алып жатыр.

– Осы мақсатпен біз баршаға бірдей мүмкіндік беретін, Әділетті, Күшті, Таза және Озық Қазақстанды құру ісін қолға алдық, ауқымды реформаларды жүзеге асырдық. Халқымыздың темірқазығы, елімізді тарихи өрлеу дәуіріне бастаған негізгі құжат – Конституцияны қабылдадық. Конституцияда тұңғыш рет оқу-ағарту жүйесін дамытуға ықпал ететін нақты нормалар көрініс тапты. Атап айтқанда, адам капиталын, білім-ғылымды және инновацияны дамыту мемлекеттің міндеті, стратегиялық бағыты ретінде бекітілді. Түптеп келгенде, бұл – заман талабы. Сонымен қатар біз билік жүйесін түбегейлі жаңғырттық. Елімізде бір палаталы Құрылтайдың алғашқы сайлауы өтті. Үкіметтің жаңа құрамы жасақталды. Вице-Президент тағайындалды. Жаңа мемлекеттік орган – Қауіпсіздік Кеңесінің Аппараты құрылды. Жақында Қазақстан Халық Кеңесі өз жұмысын бастады. Осылайша, біз бір ұлт болып еліміздің даму бағдарын айқындаған маңызды әрі іргелі жұмысты табысты атқардық, – деді Мемлекет басшысы.

Президенттің пікірінше, өркеніетті әрі озық елдің қуаты оның табиғи байлығымен емес, ең алдымен, адам капиталының сапасымен өлшенеді. Мемлекеттің әлемдегі орны да, экономикалық әлеуеті де қоғамдағы білім мен ғылымның деңгейіне тәуелді.

– Өздеріңіз білесіздер, біз бұл бағытта нақты шаралар қабылдап, белсенді жұмыс істеп жатырмыз. Мәселен, соңғы жеті жылда елімізде 1 миллионнан астам оқушыға арналған 1342 мектеп салынды. Биыл тағы 101 мектеп салынып жатыр. «Келешек мектептері» ұлттық жобасы аясында білім беру мекемелерінің жаңа стандарты қалыптасты. Соның арқасында заманауи инфрақұрылымы бар, балалардың сапалы білім алып, дамуына барлық жағдай жасалған оқу ордалары бой көтеруде. Бүгінде 460 мың оқушыға арналған осындай 217 мектеп салынды. Сол мектептердің 84-і, яғни 40 пайызға жуығы ауылдық жерде орналасқан. Мен өз сөздерімде әрдайым айтып жүрмін: ауыл мектебі де, қала мектебі де балаларға бірдей сапалы білім беретін заманауи оқу мекемесі болуы керек. Қазіргі таңда мемлекет Жасанды интеллект жүйесіне негізделген арнайы сабақтарды орта мектептерге жаппай енгізу бағдарламасын іске асыруда. Бұл – өте маңызды жұмыс. Үкімет осы мәселеге баса мән беруге тиіс. Жалпы, аймақтарда мектеп тапшылығы мәселесі болмауы керек. Өйткені тағы да қайталап айтамын, бұл – мемлекеттің болашағына әсер ететін өте маңызды фактор. Үкімет осы мәселені де әрдайым назарда ұстауы қажет, – деді Мемлекет басшысы.

Президент елімізде педагог мамандығын тандаған жастардың қатары артып келе жатқанын жақсы үрдіске балады.

– Биыл 12 мыңнан астам түлек, соның ішінде екі мыңнан аса

«Алтын белгі» иегері педагогика мамандығы бойынша мемлекет грантына ие болды. Мұғалімдік жолын тандаған студенттердің шәкіртақысы 2,5 есе көбейді. Жаңа оқу жылы қарсаңында аймақтарда 15 мыңнан астам мұғалім жұмысқа қабылданды. Олардың жартысына жуығы – жас мамандар. Бұл – мектептерге білімді, жігерлі, ұшқыр ойлы мұғалімдердің жаңа буыны келіп жатыр деген сөз. Ұстаздыққа енді қадам басқан жас мамандарға аға буын көп көмек көрсетуге тиіс. Сонда олар да өз ісінің нағыз шебері болып қалыптасады. Сондай-ақ кәсіби сабақтастық дәстүрі пайда болады. Біз оқу-ағарту саласының кадрлық әлеуетін күшейте түсуіміз керек. Білікті мұғалімді мықты мемлекеттің тұғыры деп айтсақ, артық болмайды. Бұл тұрғыдан алғанда, еліміздің жоғары оқу орындары айрықша рөл атқарады. Себебі университет қабырғасында болашақ маманның кәсіби білімі мен дағдысы қалыптасады. Бұдан бөлек, білім-ғылым саласындағы халықаралық ынтымақтастықты күшейтуге баса мән беру

маңызды. Шет мемлекеттерге сапарларым кезінде мен әлемнің озық оқу орындарымен байланыс орнату, ықпалдастықты нығайту мәселесіне айрықша назар аударамын, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президент алдымызда ауқымды міндет тұрғанына назар аударды. Бұл – жаһанда цифрлық өркениет пен білім экономикасы салтанат құрған дәуірде өмір сүріп, өнегелі істермен айналысатын азаматтар буынын тәрбиелеп шығару.

– Сондықтан менің тапсырмаммен Жасанды интеллектіні орта білім беру жүйесіне жоспарлы түрде енгізу үдерісі басталды. Дұрыс пайдалана білсе, жаңа технология мұғалімдердің қызметін әлдеқайда жеңілдетеді, оларды артық жұмыстан босататын сенімді құралға айналады. Тәлімгерлікке ден қойып, оқушылармен тікелей жұмыс істеуі үшін ұстаздардың уақыты болуға тиіс. Бұл бағытта маңызды қадам жасалды. Биыл қыркүйек айында Оқу-ағарту министрлігі Білім беру саласындағы жасанды интеллектіні қолдану стандартын бекітті. Қалада немесе шалғай ауылда орналасқанына қарамастан, еліміздегі барлық мектеп озық әдістеме мен цифрлық платформаға қол жеткізеді. Бастама жақсы. Жұмыс дұрыс бағытта жүріп жатыр. Халықаралық PISA-2025 зерттеуінің нәтижесі бойынша мектептеріміздің цифрлық дайындық деңгейі Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымына мүше мемлекеттердің орташа көрсеткішінен асты. Оқушылардың когнитивті бейімделу индексі орташадан жоғарылады. Алайда бұл жолдың басы ғана, тоқмейілсуге себеп емес. Алда ауқымды жұмыс күтіп тұр. Осы жетістікпен тоқтап қалуға болмайды, – деді Мемлекет басшысы.

Президент өткен аптада Астанада жасанды интеллект тақырыбына арналған ауқымды іс-шаралар өткеніне тоқталды.

– AI & Digital Bridge – 2026 форумы, сондай-ақ белгілі мамандар мен сарапшылардың қатысуымен Жасанды интеллектіні дамыту жөніндегі кеңестің отырысы болды. Осы отырыста Қазақстанның аса маңызды салада мол табысқа жеткені аталып өтті. Бірақ бұл жайбарақат отыруға болады деген сөз емес. Себебі жасанды интеллект пен жаңа технологиялар өте жоғары қарқынмен дамып жатыр. Бұл – уақыт талабы. Бұдан бөлек, елордамызда тұңғыш рет Astana AI Film фестивалі өтті. Шын мәнінде, бұл – нағыз озық инновациялық іс-шара деп айтуға болады. Өйткені дәл осы өте өзекті және маңызды шара аясында Астана қаласында әлемде алғаш рет жасанды интеллектінің кино өнеріндегі көрінісі пайда болды. Басқаша айтсақ, аталған фестиваль бұрыннан қалыптасқан дәстүрлі кино өндірісінің өзектілігі азая бастағанын көрсетті. Енді фильм түсірумен айналысатын мамандар шенеуніктердің, демеушілердің және продюсерлердің қолдауына тәуелді болмай, өз бетімен толыққанды кино туындысын шығара алады. Сондықтан Астанада өткен бұл нағыз жаһандық ауқымдағы фильм фестиваліне әлем жұртшылығы айрықша назар аударды, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Алайда Президент озық технология дәуірінде кітап оқудың да мән-маңызын арттыруымыз қажет санады. Бұл ретте Мемлекет басшысы өскелең ұрпаққа осы құндылықты сіңіруге тұтас қоғам атсалысуы қажет екенін айтты.

– Халқымыздың асыл перзенті Әбіш Кекілбаевтың «Адамды адам еткен – кітап, адамзат еткен – кітапхана» деген тамаша сөзі бар. Кітап білімпаздыққа, жанашырлыққа, парасаттылыққа, еңбекқорлыққа баулиды. Кітап оқу – азаматтарды, әсіресе, жастарды үстірт ойлаудан және ақпарат тасқынына жұтылып кетуден сақтап қалатын рухани қалқан. Сондықтан мен биыл мамыр айында «Кітап оқу мәдениетін дамыту және зерделі ұлт қалыптастыру жөніндегі шаралар туралы» Жарлыққа қол қойдым. Бұл міндетті жүзеге асыру үшін Үкімет жыл соңына дейін тиісті тұжырымдама қабылдайды, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Сонымен қатар Мемлекет басшысы еңбекқор, білімге құштар, ізденімпаз ұрпақ тәрбиелеудің маңызына тоқталды.

– Біз балалардың қызығушылықтары мен қажеттіліктерін ескеруге, оларды шынайы өмірде де, виртуалды кеңістікте де қорғауға міндеттіміз. Ең бастысы – өскелең ұрпаққа аса қажетті дүниемен, атап айтқанда, жарқын келешекпен, нақты мүмкіндіктермен қамтамасыз етіп, оларға есейгенде мақсат-мұратына жетуге ынталандыратындай жағдай жасау. Еңбексіз

ешқандай табыс та, жетістік те болмайды. Бұл – өмірдің қағидасы, заңы. Еңбек дегеніміз – бүкіл өмірді билеп тұрған патша, бұл – өмірдің арқауы. Өмір, бұл – ғажапқа толы сиқырлы әлем емес. Өмір жолын тек жан-жақты дайындалған, біліммен қаруланған адам ғана еңсере алады. Осы қарапайым түсінікті балаларға түсіндіріп айту маңызды. Стратегиялық мақсатымыз – биік шыңдарға көз тігетін, бәсекеден тайсалмайтын жасампаз ұрпақ тәрбиелеу. Қазақстанның өсіп-өркендеуі әрқайсымыздың қаншалықты үлес қосатынымызға байланысты, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президент сөзін түйіндей келе, қазір халқымыздың дүниетанымы өзгеріп, қоғамымызда жаңа этика қалыптасып келе жатқанына назар аударды.

– Тазалық, еңбекқорлық, адалдық, өзара сыйластық қасиеттері ұлттық дағдымызға айналып жатыр. «Таза Қазақстан» акциясы жалпыұлттық сипат алып, еліміздің келбетіне және ең бастысы, азаматтарымыздың болмысына оң әсер ете бастады. Табиғатты аялау, жоғары экологиялық мәдениетті қалыптастыру мемлекетіміздің конституциялық міндеті саналады. Осындай елдік маңызы зор іске сіздер, жалпы ұстаздар қауымы мол үлес қосып жатсыздар. Себебі көзі ашық, көкірегі ояу, тәрбиелі, заңға бағынатын адал азаматтар ең алдымен мектептегі мұғалімнен тәлім алады. Сондықтан мен еліміздегі барша ұстазға шынайы ризашылығымды білдіремін. Ұстаздық еткен әр адамның ерен еңбегі зор құрметке лайық деп санаймын, – деді Мемлекет басшысы.

Салтанатты жиында білім берудегі аса үздік жетістіктері және Қазақстан Республикасына сіңірген айрықша еңбегі үшін бір топ мұғалімге жоғары мемлекеттік наградалар табысталды.

Депеккөзі: <https://akorda.kz/kz/memleket-basshysy-mugalimderdi-kasibi-merekesimen-kuttyktady-saityinan-alyнды>.

2026 жылғы 05 қазан

Әл-Фарабидің «Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары»: қоғам туралы ортағасырлық түсінік

Әбу Насыр әл-Фарабидің «Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары» атты трактаты – ортағасырлық ислам өркениетіндегі қоғам, мемлекет, билік және адам туралы маңызды философиялық еңбектердің бірі. Трактаттың ерекшелігі автордың қоғамды тек билік жүйесі ретінде емес, белгілі бір мақсатқа ұмтылатын адамдар қауымдастығы ретінде қарастыруында. Әл-Фараби үшін мемлекеттің немесе қаланың сапасын оның байлығы мен әскери қуаты ғана емес, тұрғындарының қандай өмірді мақсат ететіні және сол мақсатқа қандай жолмен жететіні анықтайды.

Автор: Жауынбай Жылқыбайұлы,
<https://e-history.kz/>

ӘЛ-ФАРАБИ ӨМІР СҮРГЕН ДӘУІР

Әл-Фараби шамамен 870 жылы Орталық Азиядағы Фараб өңірінде дүниеге келіп, X ғасырдың ортасында қайтыс болды. Оның интеллектуалдық қалыптасуы ислам әлемінде ғылым мен философияның қарқынды

дамып тұрған кезеңімен тұспа-тұс келді. Бұл кезеңде Бағдат ірі ғылыми және мәдени орталықтардың бірі болды. Грек философиясының көптеген еңбектері араб тіліне аударылып, оларды мұсылман ғалымдары талдап, қайта түсіндіре бастады. Әл-Фараби осы интеллектуалдық ортада Платон мен Аристотель философиясын терең меңгерген ойшылдардың бірі болды. Алайда оның философиясын ежелгі грек ойының жай ғана жалғасы деп түсіндіру жеткіліксіз.

Әл-Фараби өмір сүрген ислам әлемінің саяси жағдайы оның қоғам мен мемлекет туралы көзқарастарына да әсер етті. Зерттеушілер оның саяси философиясын Аббас әулеті дәуіріндегі саяси тұрақсыздықпен және билік мәселелерімен байланыстыра қарастырады. Әл-Фараби өмірінің едәуір бөлігін Бағдатта өткізген, ал өмірінің соңғы кезеңінде Алеппода Хамданилер сарайымен байланысты болған. Саясат пен билік туралы негізгі еңбектерінің бір бөлігі осы кезеңде жазылған деп қарастырылады.

«ҚАЙЫРЫМДЫ ҚАЛА» ДЕГЕН НЕ?

Трактаттағы «қала» ұғымын қазіргі мағынадағы әкімшілік аумақпен теңестіруге болмайды. Әл-Фараби үшін қала – адамдардың ортақ мақсат үшін бірігуінен қалыптасатын қоғамдық құрылым.

Ойшылдың негізгі сұрағы: адамдар не үшін бірге өмір сүреді?

Оның жауабы – бақытқа жету үшін. Бірақ мұндағы «бақыт» күнделікті тұрмыстағы көңіл көтеру немесе материалдық әл-ауқат мағынасында ғана қолданылмайды. Әл-Фараби адам өмірінің ең жоғары мақсатын ақыл-ойдың дамуы, ізгілік пен кемелдікке ұмтылу арқылы түсіндіреді. Сондықтан қоғамның міндеті адамға тек тамақ, баспана немесе қауіпсіздік беру емес, оның адамдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік жасау.

Осы тұрғыдан алғанда, қайырымды қала – тұрғындары ортақ игілік пен шынайы бақытқа бағытталған қоғам.

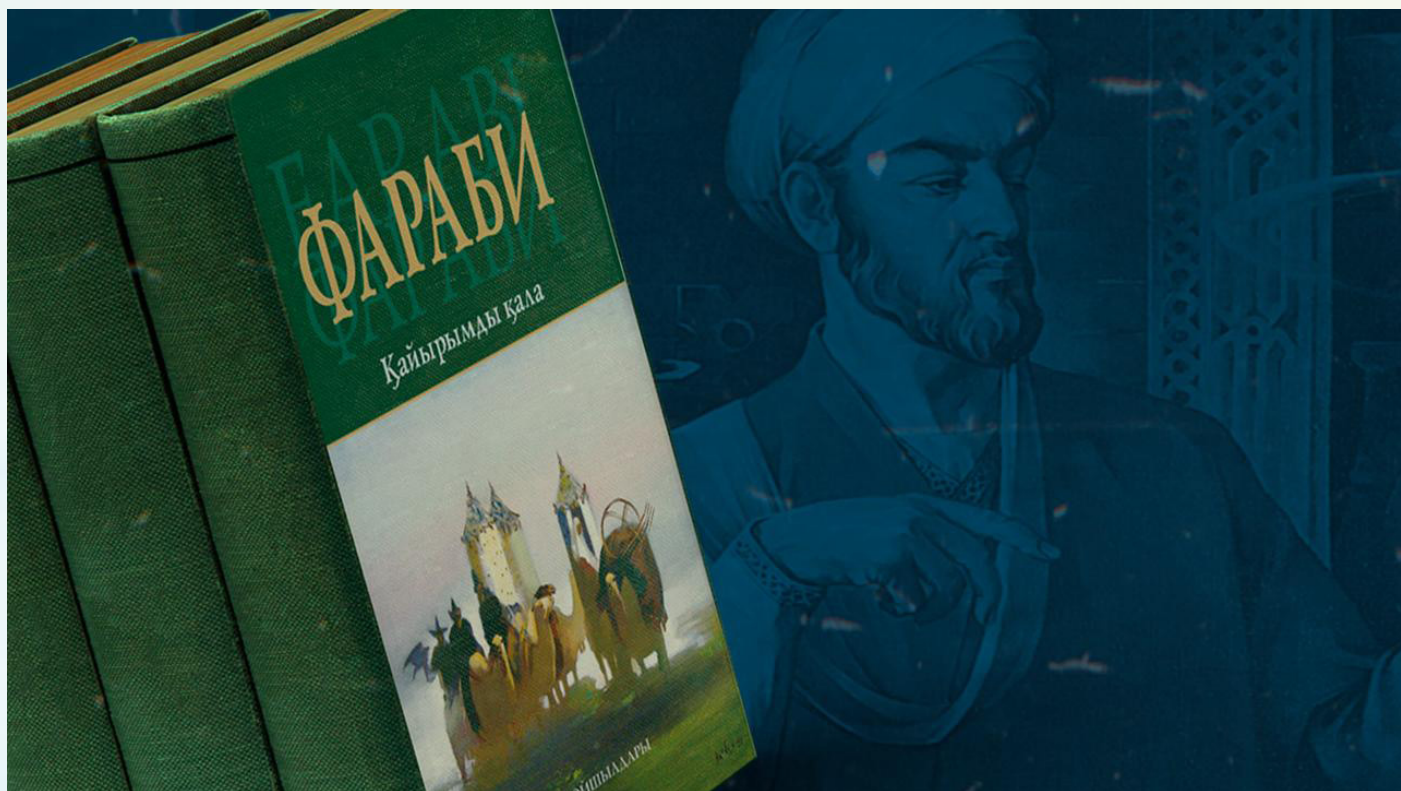
Әл-Фарабидің саяси философиясында адамның жеке кемелдігі мен қоғамдық құрылым бір-бірінен ажыратылмайды. Адам жалғыз өзі толық кемелдікке жете алмайды; ол басқа адамдармен қарым-қатынас жасау арқылы өзінің қажеттіліктерін өтейді және қабілеттерін дамытады. Сондықтан қоғамның дұрыс ұйымдастырылуы адамның кемелдену мәселесімен тікелей байланысты.

ҚОҒАМ НЕҮШІН ҚАЖЕТ?

Әл-Фараби адамды табиғатынан әлеуметтік тіршілік иесі ретінде қарастырады. Бір адамның барлық қажеттілігін жалғыз өзі қамтамасыз етуі мүмкін емес. Біреуі егіншілікпен айналысады, екіншісі қолөнермен, үшіншісі саудамен, тағы бірі басқару немесе білім беру ісімен айналысады.

Осылайша адамдар бір-біріне тәуелді болады.

Бірақ әл-Фараби үшін адамдардың жай ғана бірігуі жеткіліксіз. Қоғамның мақсаты дұрыс болмаса, оның ұйымдасқан болуы оны автоматты түрде «қайырымды» етпейді. Мысалы, адамдардың барлығы бай болуды немесе билікке ие болуды ғана көздейтін қоғам материалдық тұрғыдан табысты болуы мүмкін. Бірақ әл-Фарабидің өлшемімен ол әлі де қайырымды қоғам болып саналмайды. Себебі оның түпкі мақсаты адамды кемелдікке жеткізу емес. Осы жерден трактаттың негізгі ерекшелігі қоғамның сапасы оның материалдық жетістігімен ғана емес, оның түпкі мақсатымен өлшенеді.

ҚАЙЫРЫМДЫ ҚАЛАНЫҢ БАСШЫСЫ

Әл-Фараби идеалды қоғамның басқарушысына ерекше талап қояды. Себебі қоғамның бағыты оның басшысына да байланысты. Билеуші тек әкімшілік шешім қабылдайтын немесе әскери күшке сүйенетін адам болмауы керек. Ол қоғамның түпкі мақсатын түсініп, адамдарды сол мақсатқа бағыттап алатын тұлға болуы тиіс. Осы тұста Әл-Фарабидің Платонмен байланысы байқалады. Ежелгі грек философиясында да мемлекетті философиялық білімге ие адамның басқаруы туралы идея болған. Әл-Фараби бұл дәстүрді қабылдағанымен, оны өзінің исламдық және ортағасырлық интеллектуалдық ортасына бейімдеді. Сондықтан оның «қайырымды қаласын» Платонның «Мемлекетімен» толық теңестіру дұрыс емес. Қазіргі зерттеулерде де екі ойшылдың арасындағы ұқсастықпен қатар, әл-Фарабидің тарихи және діни-саяси контекстінің ерекшелігіне назар аударылады. Билеушіге қойылатын талаптардың негізінде білім, ақыл, әділеттілік және қоғамның мақсатын түсіну қабілеті жатыр.

ҚАЙЫРЫМДЫ ҚАЛА ТҰРҒЫНДАРЫ

Трактаттың атауының өзінде «қала тұрғындары» ұғымының болуы кездейсоқ емес. Әл-Фараби үшін жақсы қоғамды тек жақсы билеуші қалыптастырмайды. Қоғам мүшелерінің өздері де белгілі бір моральдық және интеллектуалдық сапаларға ие болуы қажет. Бұл жерде ойшыл қоғамды біртұтас организмге ұқсатады. Әрбір мүшенің өз қызметі бар, бірақ олардың барлығы ортақ мақсатпен байланысады. Сондықтан қайырымды қаладағы адамдардың өзара көмегі маңызды. Қоғамдағы әрбір адам өзінің жеке пайдасын ғана көздемей, ортақ игілікке де үлес қосуы тиіс. Бұл идеяны қазіргі тілмен түсіндірсек, әл-Фараби қоғамды өзара тәуелді адамдар жүйесі ретінде қарастырады.

ҚАЙЫРЫМДЫ ЕМЕС ҚАЛАЛАР

Трактаттың маңызды бөліктерінің бірі – қайырымды қалаға қарама-қарсы қоғам түрлерін сипаттауы. Әл-Фараби қоғамдардың барлығы бір мақсатқа ұмтылмайтынын көрсетеді. Кейбір адамдар үшін ең жоғары құндылық байлық болуы мүмкін. Басқалары билікті, даңқты, ләззатты немесе қауіпсіздікті бірінші орынға қояды. Мұндай қоғамдар сырттай жақсы ұйымдасқан болуы мүмкін. Бірақ олардың мақсаты шынайы бақытқа бағытталмаса, олар қайырымды қала деңгейіне көтерілмейді. Тек материалдық қажеттіліктерді қамтамасыз ететін қоғам мен адамның интеллектуалдық және моральдық дамуына жағдай жасайтын қоғам бірдей емес. Әл-Фараби екіншісін жоғары қояды.

Әл-Фараби философиясында дін мен саясат мәселелері де өзара байланысты. Оның түсінігінде қоғам мүшелерінің дүниетанымы қоғамдық тәртіпке әсер етеді. Зерттеулерде әл-Фарабидің саяси философиясында діннің қоғамды ұйымдастырудағы орнына ерекше назар аударылатыны көрсетіледі. Дін көпшілікке философиялық тұрғыдан күрделі ақиқаттарды түсінікті бейнелер мен ұғымдар арқылы жеткізетін қоғамдық тетік ретінде қарастырылады.

Бұл жерде әл-Фарабидің философиясы таза саяси басқару теориясымен шектелмейді. Ол қоғамның тұрақтылығын оның дүниетанымымен, тәрбиесімен және адамдардың қандай құндылықтарды ұстанатынымен байланыстырады.

НЕЛІКТЕН БҰЛ ТРАКТАТ ТАРИХИ МАҢЫЗДЫ?

«Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары» қазіргі заманғы мемлекет теориясы немесе демократиялық басқару туралы еңбек емес. Оны бүгінгі саяси жүйелердің дайын үлгісі ретінде қабылдау да дұрыс болмайды. Оның тарихи маңызы басқа нәрседе.

Біріншіден, әл-Фараби қоғамның мақсаты туралы мәселені орталық орынға шығарды.

Екіншіден, ол биліктің сапасын билеушінің жеке мүддесімен емес, қоғамның ортақ мақсатына қызмет етуімен байланыстырды.

Үшіншіден, адам мен қоғам арасындағы байланысты жүйелі түрде қарастырды.

Төртіншіден, ол ежелгі грек философиясының саяси идеяларын ислам өркениетінің интеллектуалдық ортасында қайта пайымдады.

Сондықтан әл-Фарабидің саяси философиясы бір ғана өркениеттің шеңберінде қалып қойған құбылыс емес. Оның еңбектері кейінгі ортағасырлық философиялық дәстүрлерге де әсер етті. Мысалы, оның ғылымдар жүйесі туралы еңбегінің латынша аудармасы Батыс Еуропада таралып, саяси және моральдық философияның дамуына ықпал еткен.

«Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары» – белгілі бір тарихи кезеңде жазылғанымен, оның негізгі мәселелері адамзаттың қоғамдық өміріне қатысты жалпы сұрақтарға барып тіреледі.

Әл-Фараби үшін жақсы қоғамның негізі тек мықты билік немесе материалдық молшылық емес. Оның негізінде адамның кемелденуі, адамдардың өзара ынтымақтастығы және ортақ мақсатқа бағытталған қоғамдық тәртіп жатыр.

Осы тұрғыдан алғанда, әл-Фарабидің трактаты – ортағасырлық философияның ғана ескерткіші емес, Х ғасырдағы қоғам туралы түсініктерді зерттеуге мүмкіндік беретін маңызды тарихи-интеллектуалдық дерек. Қазақстандық зерттеулерде де бұл еңбек тарихи және тарихнамалық дерек ретінде қарастырылып келеді.

Шындық айтылмаса, қоғам қалай өзгермек?

Қоғам – көпшіліктің айнасы. Ал сол айнаның шағылу сапасын анықтайтын – шындық. Егер шындық бүркемеленсе, өтірік пен көзбояушылық үстемдік етсе, онда қоғамның келешегі бұлдыр тартып, рухани азғындау белең алады. Бұл – тарихи тәжірибе дәлелдеген шындық. Қазақ қоғамындағы осындай кеселді көріп, шырылдап шындықты айтқан санаулы тұлғалардың бірі – Сағат Әшімбаев еді.

Сағат Әшімбаев (1 мамыр 1947 - 26 тамыз 1991 жж.) – қазақтың көрнекті әдебиет сыншысы, тележурналист және қоғам қайраткері. Шығармашылығында шындықты ту еткен тұлға. Ол өз мақалаларында, телебағдарламаларында қоғамдағы әділетсіздікті ашық сынға алып, халықты оятуға тырысты. Оның «Қоғам және мен» атты мақалалар жинағының әрбір беті – әділет іздеген жүректің лүпілі. Ол ешқашан билікке жағыну үшін сөз айтпады, қайта ұлт болашағы үшін ащы шындықты жеткізуді азаматтық парыз санады.

Сағат Әшімбаевтың шындықты айтудағы басты мақсаты – қоғамның рухани жаңғыруына түрткі болу еді. Ол шындықты айтқанда, біреуді

қаралау үшін емес, елдің еңсесін тіктеу үшін айтты. Бұл – нағыз ұлттық рухтың белгісі. Мысалы, ол сол дәуірдегі жағымпаздық, науқаншылдық, жалған ақпарат секілді дерттерге қарсы тұрып, теледидар арқылы шынайы пікірталас алаңын қалыптастырды. «Парыз бен қарыз», «Сын сағатында» сынды бағдарламалар арқылы көрерменге ой салды, қоғамдық пікірді оятты.

Қоғамның өзгеруіне не түрткі болады? Ең әуелі – әділеттің үстемдік құруы. Ал әділет шындықсыз мүмкін емес. Шындық – кез келген реформа мен жаңғырудың іргетасы. Халық тек шындыққа сүйенген басшыға сенеді. Тек шындыққа негізделген жүйе ғана ұзақ ғұмырлы бола алады. Бұны біз әлемдік тарихтан, соның ішінде өзіміздің Алаш зиялылары мен XX ғасырдағы қалам ұстаған күрескер тұлғалардан көреміз. Сағат Әшімбаев – сол тізбектегі алтын көпір.

Қазіргі таңда да қоғам шындыққа зәру. Ақпарат ағыны көбейгенімен, шынайы сөз азайып бара жатқан заманда Сағат ағамыздай азаматтардың жетіспейтіні – рас. Көпшілікке жағу үшін емес, халыққа шындықты жеткізу үшін әрекет ететін сана иелері керек. Шындық айтылмаған қоғамда жемқорлық өршиді, халық пен биліктің арасы алыстайды, сенім үзіледі. Бұл – қоғам үшін үлкен қауіп.

Сағат Әшімбаев шындықты айтқанда, оның салдарын да білді. Бірақ қорықпады. Өйткені ол үшін ең басты құндылық – ар алдындағы адалдық пен ел алдындағы жауапкершілік еді. Ол «шындықты айтудан қорқатын қоғам – тұйық қоғам» деген қағиданы өмірімен дәлелдеді.

Бүгінгі таңда бізге де Сағат Әшімбаевтың өнегесі ауадай қажет. Шындықты айтудың батырлық. Ал сол батырлықты күнделікті өмірге, кәсіби салаларға ендіру – әрбір азаматтың борышы. Қоғам шындықпен ғана тазарады, шындықпен ғана өседі, шындықпен ғана өзгереді.

Қорытындылай келе, шындық айтылмаса, қоғам шын мәнінде өзгермейді. Тек көрініс өзгеруі мүмкін, бірақ мазмұн – шірік күйінде қала береді. Ал шындықпен бетпе-бет келіп, соған сай әрекет етсек, қоғам әділетті, адамгершілікті және өркениетті жолға түседі. Сағат Әшімбаевтың мұрасы бізге осыны үйретеді.

АБИЛАХАТҚЫЗЫ Нұрай,
Алматы облысы, Райымбек ауданы, «Қақпак» ауылындағы
«Жаменке» орта мектебінің
10 - сынып оқушысы

Жетекшісі: Мұқанбекова
Майра Әміржанқызы.
Республикалық «Farabi shakirti»
журналы мен www.farabishakirti.kz
желілік басылым сайтының
Жас тілшісі

Сурет: <https://adebiportal.kz/>
сайтынан алынды.

Тіл - тамырың, тарихың

«Ұлт ұстазы» атанған, қазақ тілінің болашағы үшін ғұмырын арнаған Ахмет Байтұрсынұлының еңбегін дәріптеу және 5 қыркүйек - ҚР тілдері күніне орай Олег Кошевой жалпы білім беретін білім мекемесі, Түлкібас аудандық Жастар ресурстық орталығы, Тастұмсық ауылдық кітапханасы, бірлесе ұйымдастыруымен «Тарих - тамырың, тарихың» атты дөңгелек үстел ұйымдастырылды.

Іс-шараға Түлкібас ауданы түрік этномәдени орталығы төрағасының орынбасары Алиев Искендер мен түрік этномәдени орталықтың мүшелері қатысты. Дөңгелек үстелде білім мекемесінің директоры Берік Исламқұлов «Мемлекеттік тіл мерейін өсіру» жайлы ой-толғамымен оқып, дөңгелек үстелге тірек болар бірнеше ойларды ортаға салды.

Тіл жанашыры, ардагер Искендер Латипұлы «Бауырластық пен бақыт - егіз ұғым. Қазақ тілі - болашақтың тілі» деген өзекті ойын ортаға салып, жастарды қазақ тілін және шет тілін қатар үйренуге, барынша алтын уақытты тиімді өткізуге шақырды.

Ұлт ардақтысы ғалым Ахмет Байтұрсынұлы туралы бейнебаян көрсетіліп, оқырмандар қайраткердің ерен еңбегі жайлы өз ойларын қысқаша жеткізді. Тахмина Тавшанова «Туған тілім», Лалахан Қулиева «Маса» өлеңіне қысқаша талдау жасап, өздерінің қазақ тілін үйрену дағдылары туралы ой қозғады.

Кітапханашылар «Тіл - елдіктің өзегі, достық дәнекері» атты кітап көрмесіне библиографиялық шолу жасап өтті. Жастар ресурстық орталығының әдіскері Мелдебек Мақсат «Жаңашылдық бастауы - тіл» атты баяндамасымен таныстырды.

Іс-шара «Білгір болсаң - тауып көр» атты интеллектуалды ойынмен қортындыланды.

ТОПАНБАЙ

Мейірхан Мейрамбекұлы,

Түлкібас аудандық орталықтандырылған кітапханалар жүйесі Тастұмсық ауылдық кітапханасының кітапханашысы, Республикалық

«Шарапат» шығармашыл жастар байқауының бас жүлде иегері

САУАТСЫЗДЫҚ СӘНГЕ АЙНАЛМАСЫН

Сурет: <https://e-history.kz/>

Ахмет Байтұрсынұлы:

«Сөйлегенде сөздің жүйесін, қисынын келтіріп сөйлеу қандай керек болса, жазғанда да сөздің кестесін келтіріп жазу сондай керек».

Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлының туған күні барлық мектептерде аталып өтті. Бұл күннің «Тілдер күні» ретінде кең көлемде дәріптелуі заңды. Себебі Ахмет Байтұрсынұлының бар ғұмыры қазақ тілін зерттеуге, жүйелеуге, оқытуға және оның мәртебесін көтеруге арналды.

Біз Ахметтің өмірбаяны мен еңбектерін жақсы білеміз. Нақыл сөздерін жаттап, мұрасын дәріптеп жүрміз. Алайда оның ең басты мақсатын яғни ана тілінің қадірін арттырып, оны келер ұрпаққа аманат ету идеясын кейде ұмытып кететіндейміз.

Бүгінгі қоғамға көз салсақ, бір сұрақ ойландырмай қоймайды «Біз білімді бола тұра, сауатсыз болып бара жатқан жоқпыз ба?»

Әлеуметтік желіге кірсек, орфографиялық қателері көп жазбалар, орынсыз қысқартылған сөздер мен шала құрылған сөйлемдер көзге түседі. Мысалы: «Каксын?», «Нестеватсын?», «Баратырм» деген т.б сөздерді өзара хат алмасқанда қысқартып жазып жатамыз. «Түсінікті болса болды» деген ұстаным қалыптасып бара жатқандай. Бірақ тілдің тағдыры дәл осындай ұсақ нәрселерге немқұрайлы қараудан басталмай ма?

Ахмет Байтұрсынұлының: «Сөйле-

генде сөздің жүйесін, қисынын келтіріп сөйлеу қандай керек болса, жазғанда да сөздің кестесін келтіріп жазу сондай керек», -деген сөзі бүгінгі қоғам үшін де өзектілігін жоғалтқан жоқ. Ұлт ұстазының бұл пікірі бізге сөзді жай ғана жазып қою емес, оны дұрыс, сауатты әрі мағыналы қолдану керектігін еске салады.

Өйткені сауатты жазу тек емле ережесін сақтау емес. Ол – өз ойыңды құрметтеу, оқырманды сыйлау және ана тіліңе деген жауапкершілік.

Тілдің әлсіреуі бір күнде болмайды. Ол күнделікті әдеттен басталады: кітапты аз оқудан, сөздерді қате жазудан, қазақша сөйлеуге қысылудан, өзге тілдегі сөздерді орынсыз араластырудан. Осындай ұсақ көрінетін әрекеттер көбейе келе, қоғамның тілдік мәдениетіне әсер етеді. Сондықтан немқұрайлы қарамауымыз қажет. Өйткені тілді бір күндік мереке емес, оны күн сайын қадірлейтін ұрпақ сақтайды.

Ахмет Байтұрсынұлы бізге қазақ тілінің қадірін түсіндіріп кетті. Ендігі міндетіміз сол аманатты сөз жүзінде емес, іс жүзінде жалғастыру. Сауатты жазу мен таза сөйлеуді өзіміз үшін және еліміз үшін сәнге айналдырайық. Ана тіліміздің абыройын тек мерекеде ғана емес, күнделікті өмірімізде де асқақтатып жүрейік.

ОРЫНҒАЛИ Назгүл Ерболқызы,
Алматы қаласы білім басқармасының
Түрксіб ауданындағы
№107 лицейінің
11-сынып оқушысы.

ЖАСТАР КӘСІПКЕРЛІГІН ЗАҢДАСТЫРУ:

БИЗНЕСТІ ҚАЛАЙ БАСТАУ ЖӘНЕ САЛЫҚ РЕЖИМІН ҚАЛАЙ ТАҢДАУ КЕРЕК?

ЖТН АР23489032 «Қазақстан өңірлерінде табыс теңсіздігі және кедейлік деңгейін төмендетуге шағын және орта кәсіпкерліктің әсерін әлеуметтік турбуленттіліктің жергілікті тәуекелдерін азайту тұрғысында зерттеу» ғылыми жобасы аясында

НЕЛІКТЕН ЖАСТАР КӘСІПКЕРЛІГІ МАҢЫЗДЫ?

- Жаңа табыс көздері қызығатасады
- Өзін-өзі жұмыспен қамту артады
- Жаңа жұмыс орындары пайда болады
- Табыс теңсіздігі мен кедейлік деңгейі төмендейді
- Өңірлердің экономикалық белсенділігі күшейеді

Бүгінгі идея – ертеңгі үлкен мүмкіндік!

КӘСІПКЕРЛІК ҚЫЗМЕТТІ ЗАҢДАСТЫРУ НЕ БЕРЕДІ?

- Табысты ресми көрсету
- Төлемдерді заңды қабылдау
- Клиенттермен шарттық қатынас
- Әлеуметтік төлемдер жүйесіне қатысу
- Бизнестің қаржылық тарихын қалыптастыру
- Тұрақты даму мүмкіндігі

2026 ЖЫЛЫ ҚОЛДАНЫЛАТЫН НЕГІЗГІ САЛЫҚ РЕЖИМДЕРІ

- ӨЗІН-ӨЗІ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТЫҒАНДАРҒА АРНАЛҒАН АРНАЙЫ САЛЫҚ РЕЖИМІ**
 - Жеке кәсіпкер ретінде тіркелмей қолдануға болады
 - Жалдамалы жұмыскерлер жоқ
 - Айлық табыс — 300 АЕК-ке дейін (2026 ж.: 1 297 500 теңге)
 - Жеке табыс салығы — 0%
 - 4% — әлеуметтік төлемдер
 - Салық есептілігі талап етілмейді
- ОҢАЙЛАТЫЛҒАН ДЕКЛАРАЦИЯ НЕГІЗІНДЕГІ АРНАЙЫ САЛЫҚ РЕЖИМІ**
 - Жеке кәсіпкерлер мен заңды тұлғалар үшін
 - Жылдық табыс — 600 000 АЕК-ке дейін
 - Базалық мөлшерлеме — 4% (жергілікті маслихат шешімімен 2%-ға дейін төмендеуі немесе 6%-ға дейін ұлғаюы мүмкін)
 - Қызметкерлер санына шектеу жоқ
 - Кейбір қызмет түрлеріне қолданылмайды

ЖАС КӘСІПКЕРГЕ АРНАЛҒАН 5 ҚАДАМ

1. Қызмет түрін анықтау
2. Бизнес моделін бағалау
3. Кәсіпкерлік нысанын таңдау
4. Салық режимін таңдау
5. Табыс пен операцияларды ресми есепке алу

Кіші қадам — үлкен нәтиже!

Кәсіпкерлік — күшті өңірлер мен тұрақты қотамның негізі!

ЖАСТАР КӘСІПКЕРЛІГІ ЖӘНЕ ӨНІРЛЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ

Идеяны — кәсіпке, кәсіпті — заңды қызметке, заңды қызметті — тұрақты табысқа!

Жастар кәсіпкерлігі халықты жұмыспен қамтудың, қосымша және тұрақты табыс көздерін қалыптастырудың, сондай-ақ өңірлердегі экономикалық белсенділікті арттырудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Алайда кәсіпкерлік бастаманың тұрақты бизнеске айналуы оны заңды түрде жүргізуді, кәсіпкерлік қызметтің нысанын және салық салу режимін дұрыс таңдауды талап етеді. Мақалада 2026 жылдан бастап Қазақстанда қолданылатын салық салу тәртібіндегі өзгерістер ескеріле отырып, жастардың кәсіпкерлік қызметін заңдастырудың негізгі жолдары қарастырылады. Өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға және оңайлатылған декларация негізінде жұмыс істейтін кәсіпкерлерге арналған арнаулы салық режимдерінің ерекшеліктері түсіндіріледі. Сонымен қатар жастар кәсіпкерлігін заңдастырудың жұмыспен қамтуға, халық табысына және өңірлердегі әлеуметтік тұрақтылыққа ықпалы ЖТН АР23489032 ғылыми жобасының зерттеу міндеттерімен байланыстырылады.

Сурет: ЖИ, жолдаған автор

Жастар кәсіпкерлігі — табыс табудың ғана емес, экономикалық дербестіктің жолы

Бүгінгі жастар үшін кәсіпкерлік дәстүрлі жұмысқа орналасудың баламасы ғана емес, өзінің кәсіби қабілетін жүзеге асырудың және дербес табыс көзін қалыптастырудың бір жолына айналып келеді. Әлеуметтік желілер арқылы тауар сату, білім беру курстары, репетиторлық қызмет, дизайн, фото және бейне түсіру, ақ-

параттық технологиялар, тұрмыстық қызмет көрсету, қолөнер, қоғамдық тамақтандыру, жеткізу және басқа да бағыттар жастар арасында кеңінен таралуда.

Көп жағдайда мұндай қызмет шағын көлемнен басталады. Алғашында жас адам өз білімін немесе дағдысын пайдаланып, бірнеше тапсырыс орындайды. Тапсырыс көбейген сайын қызмет тұрақты табыс көзіне айналып, кейін толыққанды кәсіпкерлікке ұласуы мүмкін. Дәл осы кезеңде маңызды сұрақтар пайда болады: қызметті заңдастыру қажет пе, жеке кәсіпкер ре-

тінде тіркелу міндетті ме, қандай салық режимін таңдау керек және мемлекет алдындағы міндеттемелерді қалай орындауға болады?

Бұл сұрақтардың маңызы тек жеке кәсіпкер деңгейімен шектелмейді.

Ғылыми жобасы шеңберінде Қазақстан өңірлеріндегі шағын және орта кәсіпкерліктің халық табысына, табыс теңсіздігі мен кедейлік деңгейіне ықпалы зерттелуде. Осы тұрғыдан жастардың кәсіпкерлік белсенділігі жаңа табыс көздерінің қалыптасуына, өзін-өзі жұмыспен қамтуға және кейіннен жаңа жұмыс орындарының пайда болуына жағдай жасайтын экономикалық фактор ретінде қарастырылуы мүмкін.

Бірақ мұндай әлеуметтік-экономикалық нәтиженің маңызды алғышарттарының бірі – кәсіпкерлік қызметтің ресми экономикаға өтуі.

КӘСІПКЕРЛІК ҚЫЗМЕТТІ ЗАҢДАСТЫРУ ДЕГЕНІМІЗ НЕ?

Кейде кәсіпкерлікті заңдастыруды тек «салық төлеу» деп қабылдайды. Шын мәнінде оның мазмұны әлдеқайда кең.

Қызметті заңды жүргізу кәсіпкерге өзінің табысын ресми көрсетуге, төлемдерді заңды қабылдауға, клиенттермен шарттық қатынас орнатуға, әлеуметтік төлемдер жүйесіне қатысуға және бизнестің қаржылық тарихын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Сондықтан жас кәсіпкер үшін бизнесті бастаудың логикасын былай көрсетуге болады:

2026 жылдан бастап бұл мәселе жастар үшін бұрынғыдан да өзекті болды, өйткені Қазақстанда арнаулы салық режимдерінің жүйесі жаңартылды.

2026 жылы қандай салық режимдері қолданылады?

2026 жылдан бастап Қазақстанда арнаулы салық режимдерінің жүйесі ықшамдалды. Жастар кәсіпкерлігі тұрғысынан олардың ішінде екі режимге ерекше назар аударуға болады: өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға арналған арнаулы салық режимі және оңайлатылған декларация негізіндегі арнаулы салық режимі.

Олардың қайсысын таңдау керектігі бизнестің көлеміне ғана емес, кәсіпкердің жалдамалы қызметкер пайдаланатынына, қызмет түріне, табыс көлеміне және бизнесті ұйымдастыру нысанына байланысты.

БІРІНШІ ЖАҒДАЙ: КӘСІБІМДІ ЖАЛҒЫЗ БАСТАСАМ ШЕ?

Бұл студенттер мен жастар арасында жиі кездесетін жағдай.

Мысалы, жас маман өз қызметін жеке өзі көрсетеді, жалдамалы қызметкерлері жоқ және әзірге шағын көлемде жұмыс істейді.

2026 жылғы 1 қаңтардан бастап мұндай азаматтарға белгілі бір талаптарды сақтаған жағдайда жеке кәсіпкер ретінде тіркелмей-ақ өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға арналған арнаулы салық режимін қолдану мүмкіндігі берілген.

Ол үшін бірнеше талап сақталуы қажет:

- жалдамалы жұмыскерлердің еңбегі пайдаланылмауы;
- жүзеге асырылатын қызмет Үкімет бекіткен рұқсат етілген қызмет түрлерінің тізіміне кіруі;
- бір айдағы табыс 300 АЕК-тен аспауы қажет.

2026 жылы АЕК 4 325 теңгені құрайтындықтан, 300 АЕК 1 297 500 теңгеге тең.

Бұл режимде жеке табыс салығының мөлшерлемесі 0%, ал табыстың 4%-ы әлеуметтік төлемдерге бағытталады. Ресми түсіндірмеге сәйкес бұл 4% міндетті зейнетақы жарналары, жұмыс берушінің міндетті зейнетақы жарналары, әлеуметтік аударымдар және міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру жарналарынан қалыптасады.

Мысалы, егер жас маман бір айда 300 000 теңге табыс тапса, жалпы 4% әлеуметтік төлем:

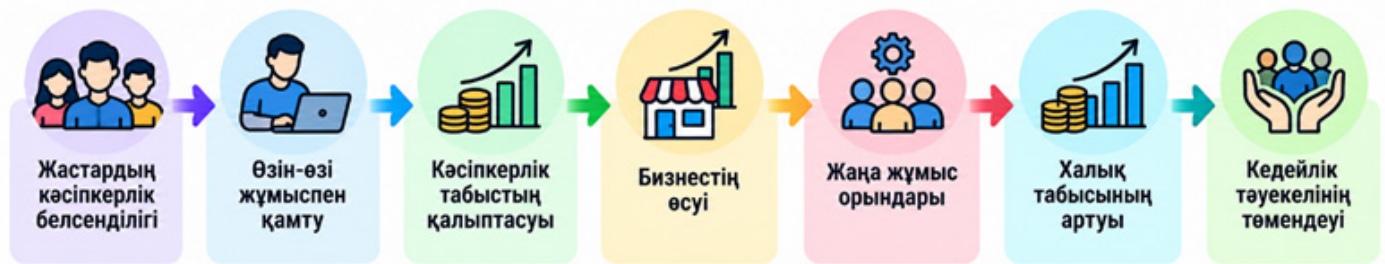
$$300\,000 \times 4\% = 12\,000 \text{ теңге.}$$

Ал 500 000 теңге табыс болса:

$$500\,000 \times 4\% = 20\,000 \text{ теңге.}$$

Бұл жерде тағы бір маңызды жеңілдік бар: аталған режимді пайдаланатын тұлғалар үшін салық есепті-

лігін тапсыру талап етілмейді. Табыс есебі, чектерді қалыптастыру және міндетті төлемдерді есептеу мобильді қосымша арқылы жүзеге асырылады.

Демек, кәсіпкерлікті енді бастап жатқан жас адам үшін қызметті заңдастыру міндетті түрде күрделі есеп жүргізуден басталмайды.

БИЗНЕС ӨССЕ НЕ ІСТЕУ КЕРЕК?

Кәсіпкерлік қызметтің табиғи мақсатының бірі — оның өсуі.

Бүгін барлық жұмысты өзі атқарып жүрген жас кәсіпкер ертең тапсырыстар көбейген кезде басқа адамды жұмысқа қабылдауы мүмкін. Өнім ассортименті кеңейеді, жаңа клиенттер пайда болады, айналым ұлғаяды. Мұндай жағдайда өзін-өзі жұмыспен қамту режимінің талаптары кәсіпкердің жаңа бизнес-моделіне сәйкес келмеуі мүмкін.

Сонда жеке кәсіпкер немесе заңды тұлға үшін оңайлатылған декларация негізіндегі арнаулы салық режимін қарастыруға болады.

2026 жылғы талаптарға сәйкес оны белгілі шарттарға сай келетін жеке кәсіпкерлер мен заңды тұлғалар қолдана алады. Негізгі талаптардың бірі — күнтізбелік жылдағы табыс 600 000 АЕК-тен аспауы, сондай-ақ жүзеге асырылатын қызмет осы режимді қолдануға тыйым салынған қызмет түрлерінің тізбесіне кірмеуі тиіс.

2026 жылы аталған режим бойынша базалық салық мөлшерлемесі табыстың 4%-ын құрайды. Сонымен бірге жергілікті мәслихаттардың шешімі бойынша ол 2%-ға дейін төмендетілуі немесе 6%-ға дейін ұлғайтылуы мүмкін.

Оңайлатылған декларация бойынша қызметкерлер санына шектеу қойылмауы бизнестің кеңеюіне және жаңа жұмыс орындарын ресми түрде құруға мүмкіндік береді.

Салық режимін тек мөлшерлемесіне қарап таңдауға болмайды

Жас кәсіпкерлердің жиі жіберетін қателігінің бірі — салық режимдерін тек мөлшерлемелері бойынша салыстыру.

«Қай режимде салық аз?» деген сұрақ маңызды болғанымен, жалғыз өлшем болмауы тиіс.

Кәсіпкер алдымен мына мәселелерді бағалауы қажет: қызметтің нақты түрі қандай, кәсіпті өзі жүргізе ме әлде қызметкерлер жалдай ма, айлық және жылдық табысы қанша болады, клиенттері жеке тұлғалар ма әлде ұйымдар ма, бизнес қаншалықты жылдам өседі?

Мысалы, кәсіпкер жалдамалы жұмыскер пайдаланғысы келсе, өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға арналған режимнің негізгі шарттарының біріне сәйкес келмейді. Ал қызметтің белгілі бір түрі Үкімет бекіткен рұқсат етілген тізімге кірмесе, табысы аз болғанының өзі бұл режимді қолдануға автоматты түрде құқық бермейді.

Сондықтан дұрыс сұрақ:

«Қай режимде салық аз?» емес, «Менің бизнес-моделіме қай режим сәйкес келеді?» болуы тиіс.

ҚОСЫЛҒАН ҚҰН САЛЫҒЫ (ҚҚС) МӘСЕЛЕСІН ДЕ ЕСКЕРГЕН ЖӨН

Бизнес өскен кезде кәсіпкер ҚҚС мәселесімен де кездесуі мүмкін.

2026 жылғы тәртіп бойынша арнайы салық режимін қолданатын салық төлеушілер ҚҚС төлеуші бола алмайды. ҚҚС бойынша міндетті тіркеу жалпыға бірдей белгіленген салық салу режиміндегі салық төлеушілер үшін тиісті шек асқан жағдайда қарастырылған.

Бұл ереже әсіресе бизнесі басқа кәсіпорындармен белсенді жұмыс істей бастаған жастар үшін маңызды. Яғни бизнестің даму стратегиясын таңдағанда бүгінгі салық сомасын ғана емес, болашақтағы клиенттер құрылымын және кәсіпкерлік қызметтің кеңеюі мүмкіндігін де ескеру қажет.

КӘСІПКЕРЛІКТІ ЗАҢДАСТЫРУ НЕ БЕРЕДІ?

Кәсіпкерлік қызметті ресми жүргізудің әлеуметтік маңызы да бар.

Біріншіден, азаматтың кәсіпкерлік табысы ресми экономикалық айналымға кіреді.

Екіншіден, әлеуметтік төлемдер жасалған жағдайда азамат әлеуметтік сақтандыру, зейнетақы және медициналық сақтандыру жүйелерімен байланысады. Өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға арналған жаңа режимнің

элеуметтік төлемдерді қамтуы осы мақсатпен байланысты.

Үшіншіден, кәсіп өскен кезде жалдамалы жұмыскерлерді ресми жұмысқа орналастыру мүмкіндігі пайда болады.

Төртіншіден, кәсіпкердің экономикалық қызметінің тарихы қалыптасады.

Сондықтан кәсіпкерлік қызметті заңдастыруды тек мемлекеттік талап ретінде емес, шағын бизнестің тұрақты даму кезеңі ретінде қарастырған жөн.

Кедейлікті төмендету үшін халыққа тек уақытша қаржылай қолдау көрсету жеткіліксіз. Ұзақ мерзімді элеуметтік нәтиже үшін адамның тұрақты табыс табуына мүмкіндік беретін экономикалық тетіктер қажет.

Солардың бірі – шағын және орта кәсіпкерлік.

Бұл үдерісті шартты түрде былай көрсетуге болады:

Әрине, кәсіпкерліктің өсуі автоматты түрде барлық өңірде кедейліктің төмендеуіне алып келеді деп тұжырымдау дұрыс болмас еді. Оның нәтижесі кәсіпкерліктің өнімділігіне, құрылған жұмыс орындарының сапасына, халық табысына, өңірдің экономикалық құрылымына және басқа да факторларға байланысты.

Сондықтан АР23489032 жобасында шағын және орта кәсіпкерліктің дамуын тек кәсіпорындар санының өсуімен емес, оның элеуметтік нәтижесімен байланысты зерттеу маңызды.

Жас адамның өз кәсібін ашып, тұрақты табыс табуы – жеке деңгейдегі нәтиже. Егер кәсіпкер кейін бір немесе бірнеше жұмыс орнын құрса, оның нәтижесі кеңейеді. Ал мұндай үрдіс өңірлік деңгейде жүйелі сипат алса, шағын кәсіпкерлік халықтың экономикалық белсенділігін арттырудың және элеуметтік осалдықты азайтудың факторына айналуы мүмкін.

ЖАС КӘСІПКЕРГЕ АРНАЛҒАН ҚАРАПАЙЫМ АЛГОРИТМ

Өз ісін бастауды жоспарлап жүрген жас адамға бес кадамды есте ұстаған жөн.

1-қадам – немен айналысатыныңызды нақты анықтау.

Қызмет түрін және оның ресми жіктемедегі кодын анықтау қажет.

2-қадам – бизнес моделін бағалау.

Жалғыз жұмыс істейсіз бе, әлде қызметкер жалдаысыз ба? Қанша табыс күтесіз? Клиенттеріңіз кімдер болады?

3-қадам – кәсіпкерлік қызметтің нысанын таңдау.

Кей жағдайда өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға арналған режим жеткілікті болуы мүмкін. Ал бизнестің сипатына байланысты жеке кәсіпкер немесе заңды тұлға ретінде қызмет жүргізу қажет болады.

4-қадам – салық режимін таңдау.

Мөлшерлемеге ғана емес, режимнің барлық талаптарына назар аудару керек.

5-қадам – табыс пен операцияларды ресми есепке алу.

Кәсіпкерлік өскен сайын қаржылық тәртіптің маңызы да арта береді.

Осы қарапайым қадамдар бизнесті алғашқы күннен бастап дұрыс ұйымдастыруға көмектеседі.

ИДЕЯДАН – ЗАҢДЫ КӘСІПКЕ

Жастар кәсіпкерлігін қолдау дегеніміз тек грант, жеңілдетілген несие немесе қаржылай көмек беру емес. Жас адам кәсіпті қалай бастау керектігін, қызметін қалай заңдастыратынын, қандай салық режимін таңдайтынын және мемлекет алдындағы міндеттемелерін қалай орындайтынын түсінуі тиіс.

2026 жылдан бастап өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға ұсынылған жаңа салық режимі шағын көлемдегі жеке қызметті заңдастыруды жеңілдетеді. Ал кәсіп кеңейген жағдайда оңайлатылған декларация және басқа да салық салу нысандары бизнестің келесі даму сатысына өтуіне мүмкіндік береді.

Жастардың кәсіпкерлік бастамасын ресми және тұрақты бизнеске айналдыру тек бір адамның табысын арттыру мәселесі емес. Бұл – жұмыспен қамту, жаңа табыс көздерін қалыптастыру және өңірлердің элеуметтік-экономикалық тұрақтылығын нығайту мәселесі.

Сондықтан жастар кәсіпкерлігін дамыту саясатының маңызды қағидаларының бірі:

идеяны – кәсіпке, кәсіпті – заңды қызметке, заңды қызметті – тұрақты табыс пен жаңа жұмыс орындарына айналдыру болуы тиіс.

Қаржыландыру туралы ақпарат:

Мақала Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің ЖТН АР23489032 «Қазақстан өңірлерінде табыс теңсіздігі және кедейлік деңгейін төмендетуге шағын және орта кәсіпкерліктің әсерін элеуметтік турбуленттіліктің жергілікті тәуекелдерін азайту тұрғысында зерттеу» жобасын гранттық қаржыландыру аясында дайындалды.

ДАУЛИЕВА Ғалия Рахметқызы – экономика ғылымдарының кандидаты, профессор, Экономика кафедрасы, Farabi University

ТУРАРОВ Даурен Рыскулович - экономика ғылымдарының кандидаты, ассистент профессор, Экономика кафедрасы, Farabi University

ИСАЕВА Айман Амангелдіқызы – аға оқытушы, Қаржы және есеп кафедрасы, Farabi University

Сурет келісіммен салынды

КӨҢІЛГЕ КӨКТЕМ БЕРГЕН «КӨМЕГІМ»

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетіне аман-есен оқуға түсіп, студенттік кезеңнің қызықты естеліктерін бірте-бірте парақтап жатырмын. Сол қызықты сәттердің, жылы естеліктердің бастамасы – Қазақ ұлттық университетіндегі ұйымдарға мүше болу мүмкіндігі ғой. Әрине, менің таңдауым «Көмек» қоғамдық қорына түсті. Аты айтып тұрғандай, жақсылыққа жаршы болып, өзгелердің күлімдеуіне себеп болатын, бақыт пен қуаныштың кішкентай ғана әрекеттер мен жылы сөзден құралатынын түсіндіретін орта. Мақсаты да сол.

Ұйымға өтіп, мүше болған соң, алғашқы игі бастамамыз N6 арнайы мектеп-интернаттағы ерекше балаларды қуантудан басталды. Шынымен де, ұйым төрағасы Ерғали Нұрсәуле Ақжолқызы бастаған өзімнің замандастарыммен бірге студенттік кезеңнің алғашқы жылының естелігін жаздық. Мектеп-интернаттың әр баласы дарынды, бәрі қабілетті, жүздеріндегі тазалық пен шынайылық, мейірімнің ұшқыны бізді де баурап алып, бір сәтке барлық мәселе мен ойлардан ада еткендей болды.

Балалармен танысып, бірге ән айтып, би билеп, ойын ойнап, қызықты уақыт өткізіп қайттық. Өзгеден тек жақсылық күтетін кішкентай бүлдіршіндер естелікке суретке түсіп алды. Ұйымдағы бірінші күнім сондай ерекше болып, көңілім қуанышқа бөленді. Нұрсәуле Ақжолқызының «Мен бұнда бірнеше рет келгенмін. Мені танып

келіп құшақтап жатқанына қуандым, ұмытпапты ғой, жандарым» деген сөзінен кейін қуанышым еселеніп, екінші мәрте жол түсер деп ниет етіп кеттім.

Мектеп-интернаттың басшылығымен келіссөз жүргізілді. Алда әлі талай жұмыс атқарылар деген ойдамын. Біз де сол бір әппақ ниетті кішкентай достарымызбен көрісуге асықпыз. Өзгелердің жүрегіне қуаныш, жүзіне күлкі сыйлай білген, ізгілікке ниет етіп құрылған ұйымымның алдағы сапарлары сәтті, бастамалары абыройлы болсын!

Көмек – жанашырлық, мейірім, қамқорлық мекені.

СЛАМЖАНОВ Бекзат,
Әл-Фараби атындағы
Қазақ Ұлттық университеті,
«Журналистика» факультетінің
I - студенті.

Қазақстан – табиғаты алуан түрлі, табиғи ресурстарға бай мемлекет. Еліміздің оңтүстік-шығысындағы Іле өзені мен Балқаш көлі маңы ерекше экологиялық маңызға ие. Осы аумақтағы табиғи кешендерді, өсімдіктер мен жануарлар дүниесін қорғау мақсатында 2018 жылы «Іле - Балқаш» мемлекеттік табиғи резерваты құрылды. Резерват Алматы облысының Балқаш ауданы аумағында орналасқан. Оның бастапқы жалпы аумағы 415 164,2 гектарды құраған.

«Іле - Балқаш» резерватының негізгі мақсаты – табиғи экожүйелерді сақтау, биоалуантүрлілікті қорғау және сирек кездесетін жануарлар мен өсімдіктердің мекен ету ортасын қамтамасыз ету. Бұл аумақ Іле өзенінің атырауы, Балқаш көлі маңы және шөлді-далалы табиғи ландшафттарымен ерекшеленеді. Мұнда су-батпақты жерлер мен тоғайлы алқаптардың табиғи тепе-теңдігін сақтаудың маңызы зор.

Резерваттың табиғи ерекшеліктерінің бірі – оның жануарлар дүниесінің байлығы. Іле - Балқаш өңірі көптеген құстардың мекен етуі және қоныс аудару жолдарында орналасуы арқылы маңызды. Сонымен қатар бұл аймақта құлан, қарақұйрық және басқа да жабайы жануарлар кездеседі. Резерваттың құрылуы осындай жануарлардың табиғи мекендерін сақтауға мүмкіндік береді.

«Іле - Балқаш» атауының өзі осы өңірдегі екі маңызды табиғи нысанды – Іле өзені мен Балқаш көлін байланыстырады. Іле өзені Балқаш көлінің негізгі су көздерінің бірі болғандықтан, өзен атырауының экологиялық жағдайы көлдің жағдайымен тікелей байланысты. Сондықтан резерват аумағын қорғау тек жануарлар мен өсімдіктерді сақтаумен шектелмей, тұтас өңірдің экологиялық тұрақтылығына әсер етеді.

Резерваттың маңызды бағыттарының бірі – сирек кездесетін жануарларды қорғау. Іле - Балқаш өңірін табиғи қалпына келтіру жобаларында Тұран жолбарысын тарихи мекеніне қайта жерсіндіру мәселесі де қарастырылып келеді. Бұл бастама аймақтың табиғи экожүйесін қалпына келтіру және жануарлар дүниесін байыту тұрғысынан маңызды.

Соңғы жылдары резерваттың аумағын кеңейту бойынша да жұмыстар жүргізілуде. 2024 жылы Алматы облысының әкімдігі «Іле - Балқаш» мемлекеттік та-

биғи резерватының ерекше қорғалатын аумағын кеңейту үшін 35 088 гектардан астам жерді резервте қалдыру туралы шешім қабылдады. Ал 2026 жылғы Үкімет қаулысымен резерват аумағы 450 252,6747 гектарға дейін ұлғайтылды.

Табиғатты қорғау үшін резерваттың айналасында арнайы күзет аймағы да белгіленген. 2025 жылғы қаулы бойынша резерваттың экожүйелеріне зиян келтіретін нысандарды орналастыруға және табиғи ортаға кері әсер ететін қызмет түрлеріне шектеулер қойылған. Бұл шаралар қорғалатын аумақтың табиғи жағдайын сақтауға бағытталған.

«Іле - Балқаш» мемлекеттік табиғи резерватының маңызы тек табиғатты қорғаумен ғана шектелмейді. Ол ғылыми зерттеулер жүргізуге, экологиялық білім беруге және халықтың табиғатқа деген жауапкершілігін арттыруға мүмкіндік береді. Табиғи аумақтарды қорғау арқылы болашақ ұрпаққа Қазақстанның бірегей экожүйелерін сақтап қалуға жағдай жасалады.

Қорыта айтқанда, «Іле - Балқаш» мемлекеттік табиғи резерваты – Қазақстандағы табиғатты қорғау жүйесінің маңызды нысандарының бірі. Оның аумағында Іле өзенінің атырауы, Балқаш маңының табиғи кешендері және көптеген жануарлар мен өсімдіктердің мекендері қорғалады. Резерваттың аумағын кеңейту және табиғи ресурстарды қорғау жұмыстары өңірдің экологиялық тұрақтылығын сақтауға бағытталған.

Табиғат – адамзатқа ортақ құндылық. Сондықтан Іле-Балқаш сияқты ерекше қорғалатын аумақтарды сақтау – бүгінгі ұрпақтың ғана емес, келешек ұрпақ алдындағы да маңызды міндет.

БАҚЫТБЕК Гүлжан Жандосқызы,
Алматы облысы, Балқаш ауданы,
Қарой ауылы, МДШО «Үлгілі орта мектебі» МҚМ 11-сынып оқушысы.

Жетекшісі: Бейсенбаева Гүлзат Беристемовна, қазақ тілі және әдебиеті пәндерінің мұғалімі.

Республикалық «Farabi shakirti» журналы мен www.farabishakirti.kz желілік басылым сайтының

Жас тілшісі

Сурет: ЖИ (Жасанды интеллект)

Арал тағдыры – адамзатқа сабақ

«Пайда ойлама, ар ойла,
Талап қыл артық білуге...»

— Абай Құнанбайұлы

Бір кездері айдынды теңіз болған Арал бүгінде табиғат пен адам арасындағы жауапкершіліктің символына айналды.

ТЕҢІЗДЕН ТАҒДЫРҒА АЙНАЛҒАН ТАРИХ

Арал теңізі – Қазақстан мен Өзбекстан аумағында орналасқан, кезінде әлемдегі ең ірі ішкі су айдындарының бірі болған табиғи байлық. Оның жағалауында балық шаруашылығы дамып, мыңдаған адамның тұрмысы теңізбен тығыз байланысты болды. Алайда XX ғасырдың екінші жартысында Сырдария мен Өмудария өзендерінің суы суармалы егіншілікке, әсіресе мақта өсіруге көптеп бұрыла бастады. Соның салдарынан теңізге құятын су көлемі азайып, Арал біртіндеп тартыла түсті. (UNDP)

Бұл өзгеріс тек табиғатқа емес, адамдардың өміріне де әсер етті. Балық шаруашылығы әлсіреп, жұмыс орындары азайды, теңіз табанының құрғауы нәтижесінде тұзды әрі шанды бөлшектердің таралуы күшейді. Бір кездері теңізге жақын орналасқан елді мекендер кейін жағалаудан ондаған шақырым алыстап қалды.

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ АПАТТЫҢ САЛДАРЫ

Аралдың тартылуы – бір ғана аймақтың мәселесі емес. БҰҰ Даму бағдарламасының мәліметінше, теңіздің құрғауы жердің деградациясына, шөлейттенуге,

биоалуантүрліліктің азаюына және аймақтық климаттың өзгеруіне әсер етті. Құрғаған теңіз табанынан көтерілген тұзды шаң жел арқылы алыс қашықтықтарға таралады. (UNDP)

Теңіз тартылған сайын табиғи тепе-теңдік те өзгерді. Бұрын су айдыны маңындағы ауа райын жұмсартып, аймақтың табиғи ортасына әсер етсе, қазір құрғаған жерлердің үлкен бөлігі шөлейттену үдерісіне ұшырап отыр.

Сондықтан Арал мәселесі бізге бір маңызды шындықты көрсетеді: табиғи ресурсты дұрыс пайдаланбаудың салдары ондаған жылдарға, тіпті бірнеше ұрпаққа созылуы мүмкін.

АРАЛ – ХАЛЫҚ ТАҒДЫРЫ

Арал туралы сөз қозғағанда біз тек су көлемі мен экологиялық көрсеткіштерді емес, осы өңірде өмір сүріп жатқан адамдардың тағдырын да айтуымыз керек.

Балықшы үшін теңіз – күнкөріс көзі. Отбасы үшін – тұрақты табыс. Ал тұтас елді мекен үшін – болашақтың кепілі. Теңіздің тартылуы осы қалыптасқан өмір салтына үлкен өзгеріс әкелді.

Сондықтан Аралды қалпына келтіру – жай ғана табиғатты қорғау жобасы емес. Бұл – халықтың тұрмысын, экономикасын және туған жердің болашағын қорғау мәселесі.

ҮМІТ БАР: СОЛТҮСТІК АРАЛДЫҢ ӨЗГЕРІСІ

Арал тағдыры тек қасірет тарихы болып қалмауы керек. Қазақстанда Солтүстік Аралды сақтау және қалпына келтіру бағытында нақты жұмыстар жүргізіліп жатыр. Көкарал бөгетінің салынуы Солтүстік Аралдағы суды сақтауға мүмкіндік берді. Қазақстанның Су ресурстары және ирригация министрлігінің мәліметінше, алғашқы кезең нәтижесінде Солтүстік Аралдағы су көлемі 42%-ға артып, 27 млрд текше метрге жеткен. Сонымен қатар судың тұздылығы шамамен төрт есе төмендеп, жыл сайынғы балық аулау көлемі 8 мың тоннаға жеткен. (Госуслуги)

2026 жылғы ресми мәлімет бойынша, Солтүстік Аралдағы су көлемі 23,40 млрд текше метрге жеткен. 2022 жылы бұл көрсеткіш 18,9 млрд текше метр болған. Қазір екінші кезең аясында теңіздегі су көлемін 34 млрд текше метрге дейін жеткізу және Көкарал бөгетін қайта жаңғырту жоспарланып отыр. (Госуслуги)

Бұл сандар – табиғатты қалпына келтіру мүмкін екенін көрсететін маңызды белгі.

СЕКСЕУІЛ – ШӨЛГЕ ҚАРСЫ ҚАЛҚАН

Арал өңірін қалпына келтіру тек теңізге су жіберумен шектелмейді. Құрғаған теңіз табанына сексеуіл және басқа да өсімдіктер отырғызу жұмыстары жүргізілуде. Сексеуілдің тамыры топырақты бекітіп, желмен көтерілетін шаң мен тұздың таралуын азайтуға көмектеседі. Дүниежүзілік банк мәліметтерінде Қызылорда өңірінде құрғаған Арал табанын қалпына келтіру үшін көгалдандыру жұмыстары жүргізіліп жатқаны және миллиондаған көшет отырғызылғаны көрсетіледі. (Всемирный банк). Кішкентай ғана көшеттің өзі үлкен экологиялық мақсаттың бір бөлігіне айналады.

АРАЛ БІЗГЕ НЕ ҮЙРЕТЕДІ?

Аралдың тарихы – адамзат үшін үлкен сабақ.

Біріншіден, суды үнемдеу – әр адамның жауапкершілігі. Су шексіз ресурс емес. Оны ауыл шаруашылығында да, өндірісте де, күнделікті өмірде де тиімді пайдалану қажет.

Екіншіден, табиғаттың бір бөлігіне жасалған әрекет басқа аймақтарға да әсер етуі мүмкін. Аралдың тартылуы бірнеше мемлекеттің табиғатына, экономикасына және халқына әсер етті.

Үшіншіден, экологиялық мәселені шешу үшін ұзақ мерзімді жоспар мен ортақ әрекет қажет. Аралға су жеткізу, суару жүйелерін жаңарту, суды үнемдеу, сексеуіл егу және мемлекетаралық келісімдер – бір-бірімен байланысты жұмыстар.

ЖАСТАРДЫҢ РӨЛІ ҚАНДАЙ?

Аралдың болашағы бүгінгі жастардың экологиялық мәдениетіне де байланысты.

Табиғатты қорғау үлкен жобалардан ғана басталмайды. Бір литр суды босқа ағызбау, өзен-көлді ластамау, ағаш отырғызу, қоқысты дұрыс тастау, қоршаған орта туралы білімді арттыру – мұның бәрі табиғатқа деген жауапкершіліктің көрінісі.

Қазіргі жас ұрпақ Аралдың тарихын білуі керек. Өйткені өткенді білмеген адам болашақтағы қателіктің алдын ала алмайды.

Қорытынды

Арал – жоғалған табиғаттың ғана емес, қайта қалпына келтіруге болатын үміттің де символы.

Кезінде адам әрекеті теңіздің тартылуына себеп болса, бүгін адамзаттың жауапты әрекеті оның бір бөлігін қайта жандандыруға мүмкіндік беріп отыр. Солтүстік Аралдағы су көлемінің өсуі, балық шаруашылығының жандануы және экологиялық жобалардың жүзеге асуы – соның дәлелі. (Госуслуги)

Арал тағдыры бізге қарапайым, бірақ маңызды ой қалдырады:

Табиғат – бізге уақытша берілген байлық емес, келесі ұрпаққа аманат.

Сондықтан Аралды сақтау – тек мамандардың немесе мемлекеттің міндеті емес. Ол – табиғатты құрметтейтін әр азаматтың ортақ жауапкершілігі.

Аралды сақтасақ – табиғатты сақтаймыз.

Табиғатты сақтасақ – болашақты сақтаймыз.

БАҚЫТЖАН Ерсайын,
Қызылорда облысы, Қазалы ауданы,
Қожабақы ауылы, «№25 орта мектептің»
11- сынып оқушысы.
Республикалық «Farabi shakirti» журналы
мен www.farabishakirti.kz желілік басылым
сайтының Жас тілшісі

Сурет: ЖИ (Жасанды интеллект)

Пайдаланылған дереккөздер

1. Қазақстан Республикасы Су ресурстары және ирригация министрлігі. «Солтүстік Арал: қалпына келтіру динамикасы», 2026.

2. Қазақстан Республикасы Су ресурстары және ирригация министрлігі. «Солтүстік Аралды сақтау жобасының алғашқы кезеңінің нәтижесінде теңіздегі су көлемі 42%-ға ұлғайды».

3. United Nations Development Programme (UNDP). *The Woman and the Sea: A journey toward revival and a sustainable future*, 2025.

4. United Nations Development Programme (UNDP). *Oases of Hope: How micro-nurseries help restore the Aral Sea*, 2025.

5. World Bank. *From Dust to Orchards: Tree Planting Revives Kazakhstan's Degraded Soil*, 2026.

6. UNDP. *Monitoring of the drained bottom of the Aral Sea*, 2021.

Сурет: ЖИ (Жасанды интеллект)

Қазақстан киносы соңғы жылдары жаңа белеске көтеріліп келеді. 2026 жылы отандық фильмдердің прокаттағы үлесі, жаңа киножобалардың өндірісі, анимацияның дамуы және ұлттық кино мұрасын сақтау бағытында бірқатар жұмыстар атқарылуда.

2026 жылдың алғашқы жарты жылдығында мемлекеттік қолдаумен түсірілген алты фильм кең прокатқа шықты. Олардың қатарында «Гипноз», «Билет из рая», «Осенний бриз», «Құт», «Әбіл» және «Пряники для её отца, моего прадеда, её деда» атты картиналар бар. Бұл фильмдердің кинотеатрларда көрсетілуі қазақстандық режиссерлер мен шығармашылық топтардың жаңа жұмыстарын кең аудиторияға ұсынуға мүмкіндік берді.

Биыл кино өндірісіне қызығушылықтың артқанын мемлекеттік қолдауға ұсынылған жобалар саны да көрсетеді. 2026 жылғы конкурс барысында 323 өтінім қабылданып, бірнеше кезеңнен кейін 18 киножоба мемлекеттік қолдау алуға іріктелді. Бұл отандық кино саласында жаңа сценарийлер мен шығармашылық жобалардың көбейіп келе жатқанын көрсетеді.

Қазақстан киносының халықаралық деңгейдегі таныстырылымы да жалғасуда. Мысалы, «Mūǵalım» фильмі Испаниядағы 74-ші Сан-Себастьян халықаралық кинофестивалінің New Directors байқау бағдарламасына Қазақстан атынан қатысады. Мұндай фестивальдер отандық режиссерлердің шығармаларын шетелдік көрермен мен кәсіби кино қауымдастығына таныстыруға мүмкіндік береді.

Киноиндустриядағы тағы бір маңызды бағыт – анимация. 2026 жылы «Қазақанимация» шығармашылық бірлестігі он пилоттық жобаның өндірісін бастады. Жаңа жобалар халықаралық кәсіби алаңдарда, соның

ішінде Канндағы Marché du Film және Annecy International Animation Film Festival аясында таныстырылды. Бұл қазақ тіліндегі балалар мен отбасылық контентті дамытуға бағытталған жұмыстардың бірі.

Сонымен қатар Қазақстан киносының тарихын сақтау жұмыстары да назардан тыс қалмай отыр. 2026 жылдың алғашқы алты айында бес фильм цифрландырылып, тағы екі картина реставрациядан өтті. Бұл жұмыстар ұлттық кино мұрасын келер ұрпаққа сақтап жеткізу үшін маңызды.

Кинотеатрлар нарығында да өзгерістер бар. 2026 жылғы зерттеу бойынша, 1 қаңтардағы жағдаймен Қазақстанда 118 кинотеатр жұмыс істеген. Кинопрокат нарығында 63 субъект тіркелген. Зерттеу барысында нарықтың бірқатар өңірде ірі желілерге тәуелді екені және кинотеатрлардың бәсекеге қабілеттілігіне жаңа фильмдердің қолжетімділігі елеулі әсер ететіні атап өтілді.

Осылайша, 2026 жыл Қазақстан киносы үшін жаңа жобалар ғана емес, ұлттық кинематографияны халықаралық деңгейде таныту, анимацияны дамыту және тарихи фильмдерді сақтау кезеңі болып отыр. Отандық киноның болашағы жаңа режиссерлердің шығармашылығына, көрермен сұранысына, мемлекеттік қолдауға және кино өндірісінің кәсіби деңгейіне байланысты.

БАҚЫТБЕК Гүлжан Жандосқызы
Алматы облысы, Балқаш ауданы,
Қарой ауылы, МДШО «Үлгілі орта
мектебі» МКМ

11-сынып оқушысы.

Жетекшісі: Бейсенбаева Гүлзат
Беристемовна,

қазақ тілі және әдебиеті
пәндерінің мұғалімі.

Республикалық «Farabi shakirti»
журналы мен www.farabishakirti.kz

желілік басылым
сайтының Жас тілшісі

Жасөспірімдер және күйзеліс (стресс)

Соңғы кезде өзіңізді әлсіз, жиі шаршаңқы сезінесіз бе? Ұсақ нәрсеге ашуланып, көңіл-күйіңіз тез өзгереді ме? Бұл жай ғана көңіл күй емес, бұл – стресс болуы мүмкін. Қазіргі жасөспірімдердің өмірі әлдеқайда қарқынды. Сабақ, емтихан, әлеуметтік желілер, қосымша сабақтар, ата-ана үміті – мұның бәрі кей кезде күйзеліс пен шаршауға әкеледі. Психолог мамандардың айтуынша, стресс жасөспірімдер арасында жиі кездесетін мәселелердің біріне айналған. Осы тақырып төңірегінде №58 мектептің педагог-психологы Роза Кантореевамен әңгімелесіп, жасөспірімдерде стресс неден пайда болатынын және онымен қалай күресу керек екенін сұрап көрдім.

— Жасөспірім кезеңде неге стресс ерекше жиі кездеседі. Себебі?

— Жасөспірім кезеңде стресс жиі кездесуі – мүмкін. Себебі осы уақытта бала бір мезгілде бірнеше маңызды өзгерістерді бастан өткереді. Ең алдымен, ағзада гормоналдық өзгерістер жүреді, бұл эмоциялардың тұрақсыз болуына әсер етеді. Сонымен қатар, жасөспірім өзін іздейді, яғни кім екенін, қандай адам болғысы келетінін анықтауға тырысады. Бұл ішкі қайшылықтар мен күмәндарды тудырады.

— Стресс ұғымын қарапайым тілде қалай түсіндірер едіңіз?

— Стресс – бұл адамның сыртқы немесе ішкі қысымға, қиындыққа және өзгеріске жауап ретінде пайда болатын психологиялық және физиологиялық күйі. Қарапайым мысалмен айтсақ, ҰБТ алдында уайымдау, жаңа ортаға барғанда қысылу, немесе біреумен ренжісіп қалғанда мазасыздану – осының бәрі стресс. Дегенмен, стресс тым жиілеп, ұзаққа созылса, адам шаршайды, ашуланшақ болады, сабаққа зейіні төмендейді. Сондықтан оны түсініп, дұрыс басқаруды үйрену маңызды.

— Стресс пен жай шаршаудың айырмашылығы неде?

— Стресс пен жай шаршау – екеуі ұқсас көрінгенімен, табиғаты бөлек жағдайлар. Жай шаршау – бұл көбіне физикалық немесе ақыл-ой жүктемесінен кейін пайда болатын уақытша күй. Мысалы, ұзақ сабақтан кейін немесе көп дайындалған соң адам шаршайды. Бірақ тынығып алып немесе бір сәт -ұйықтаса, күш-қуаты қайта қалпына келеді.

Ал стресс – бұл тек шаршау емес, ол адамның эмоциялық, психологиялық қысымға берген реакциясы. Стресс кезінде адамда мазасыздық, уайым, ашулану, қорқыныш сияқты сезімдер пайда болады. Кейде ол ұзаққа созылып, демалғаннан кейін де толық кетпеуі мүмкін.

— Жасөспірімдерде стресстің ең маңызды себептері қандай?

— Жасөспірімдерде стресс бірнеше негізгі себептерге байланысты жиі пайда болады. Ең алдымен, бұл – оқу жүктемесі. Бақылау жұмыстары, ҰБТ сынағы, емтихандар, жоғары нәтижеге жетем деген талаптар оқушыға қысым түсіреді. Екінші маңызды себеп – ата-ана мен мұғалімдердің үміт артуы. Жасөспірім өзіне қойылған үмітті ақтауға тырысып, ішкі уайымға түседі.

Үшіншіден, құрдастармен қарым-қатынас. Достармен

түсініспеушілік, қабылданбау қорқынышы немесе буллинг жағдайлары эмоционалды күйге қатты әсер етеді.

— Жасөспірімде стресстің бар екенін қалай анықтауға болады?

— Әуелі эмоциялық белгілер: Үнемі мазасыздық, уайым, көңіл-күйдің жиі өзгеруі мен себепсіз жылау немесе ашулану. Екіншіден, мінез-құлықтағы өзгерістер, атап айтқанда: адамдардан оқшаулану, жалғыз қалуға тырысу; сабақтан қашу немесе қызығушылықтың төмендеуі; бұрынғы қызығушылықтардың жоғалуы, т.б. іс-әрекеттер арқылы оқушыда стресстің бар екенін анықтаймыз.

— Психолог маманы ретінде жасөспірімдерге қандай негізгі кеңес берер едіңіз?

— Мектеп психологы ретінде айтарым: Ең алдымен, өзіңді, өз сезімдеріңді түсінуге тырыс. Қуану, ренжу, ашулану – бәрі де қалыпты. Ең маңыздысы – сол сезімдерді іште ұстамай, оларды дұрыс жеткізе білу. Екіншіден, өзіңді өзгелермен салыстырма. Сен қайталанбас жеке тұлғасың. Әр адамның өмір жолы әртүрлі, әлеуметтік желідегі көрініс шынайы өмірдің бейнесі емес.

Қорыта айтқанда: Өзіңді түсін, өзіңді қабылда және қажет кезде көмек сұраудан қорықпа, ұялма, ішкі тепе-теңдікті сақтау – психологиялық саулықтың негізі.

— Сұхбатыңызға рақмет. Сізге шығармашылық табыс тілеймін!

Сұхбаттасқан: Шакира НИЯЗБАЕВА,
Алматы қаласы Білім бақармасының
№58 ЖББМ 11-сынып оқушысы.

Республикалық «Farabi shakirti» журналы
мен www.farabishakirti.kz желілік басылым
сайтының Жас тілшісі.

Жетекшілері: Сансызбаева Алтынай Косаумасқызы,
Шабарова Нуркуль Тілеукулқызы

ҚАҚПАҚ – ҚАСИЕТТІ МЕКЕН

Қазақтың кең даласында тарихы терең, топырағы киелі, әр тасы шежіре болып сыр шертетін мекендер аз емес. Сондай қасиетті қоныстардың бірі – Қақпақ ауылы. Сырт көзге қарапайым ғана ауыл болып көрінгенімен, оның әр көшесінде – өткеннің ізі, әр төбесінде – тарихтың табы, әр тұрғынында – туған жерге деген ерекше сүйіспеншілік бар.

Туған жер деген ұғым әр адам үшін қымбат. Адам баласы қай жерде жүрсе де, балалық шағы өткен, алғашқы арманы қалыптасқан, алғаш рет қуанып, алғаш рет үлкен өмірге қадам басқан мекенін жүрегінде сақтайды. Қақпақ та талай ұрпақтың балалық шағына куә болған, талай азаматтың қанатын қатайтып, үлкен өмірге шығарып салған қасиетті мекен.

ТАРИХЫ ТЕРЕҢ ТУҒАН ӨЛКЕ

Қақпақ ауылының тарихы – бір ғана күнмен немесе бір ғана оқиғамен шектелмейтін ұзақ шежіре. Елді мекеннің қалыптасуы мен дамуы қазақ даласындағы тарихи өзгерістермен тығыз байланысты. Өткенге көз жүгіртсек, бұл өңірде тіршілік еткен халықтың негізгі кәсібі мал шаруашылығы, егіншілік және жер жағдайына байланысты басқа да кәсіптермен сабақтас болған. Кең далада көшіп-қонып өмір сүрген ел үшін жердің әрбір бөлігі ерекше мәнге ие еді. Қай жерде қыстау, қай жерде жайлау болатыны, судың қайдан алынатыны, малдың қай жерде жайылатыны – барлығы ұрпақтан ұрпаққа беріліп отырған.

Қақпақтың да бүгінгі бейнесі осындай тарихи кезеңдердің жалғасы іспетті. Елді мекеннің атауының өзі туған жердің ерекшелігімен сабақтасып жатқандай. Ауыл атауы уақыт өте келе талай тарихи кезеңді бастан өткерген халықтың жадында сақталып, бүгінгі ұрпаққа жетті. Ауыл тарихын білу – өткенді ғана білу емес. Ол – бүгінгі күннің қайдан басталғанын түсіну. Сондықтан Қақпақтың тарихын зерттеу, көнекөз қариялардың әңгімесін жинау, ескі суреттер мен құжаттарды сақтау – кейінгі ұрпақ үшін аса маңызды.

ҚАҚПАҚТЫҢ ҚАСИЕТІ НЕДЕ?

Қасиетті мекен дегеніміз тек табиғаты әдемі немесе тарихы көне жер ғана емес. Қасиетті мекен – адамның жүрегінде із қалдырған жер. Қақпақтың қасиеті де оның табиғатында ғана емес, осы топырақта ғұмыр кешкен адамдарында. Бұл ауылдан қаншама отбасы өмір сүріп, ұрпағын тәрбиеледі. Қаншама бала осы жерде алғаш мектеп табалдырығын аттады. Қаншама жас арманына қанат байлап, туған ауылынан үлкен қалаларға, түрлі оқу орындары мен еңбек орталарына аттанды. Алысқа кеткендердің өзі туған жерін ұмытпайды. Өйткені туған жер – адамның мекені ғана емес, оның естелігі. Балалық шақтың көшелері, мектеп ауласы, достармен өткізген күндер, ауылдағы қарапайым тіршілік – жылдар өткен сайын адамның жадында ерекше қымбат бола түседі. Сондықтан Қақпақтың қадірін оның тұрғындарының жүрегінен іздеу керек.

АУЫЛ – ҰЛТТЫҢ АЛТЫН БЕСІГІ

Қазақ халқы үшін ауылдың орны бөлек. Қала қанша дамыса да, ауыл – ұлттық болмыстың маңызды тірегі болып қала береді. Ауылда тіл, дәстүр, үлкенді сыйлау, кішіге қамқор болу секілді құндылықтар күнделікті өмірмен біте қайнасып жатады. Қақпақ та осы құндылықтарды бойына сіңірген мекен. Ауылдағы үлкен кісілердің әңгімесі – бір мектеп. Олардың өткен өмір туралы айтқан әр сөзі кейінгі буын үшін тарихи дерек. Қазақта «Қариясы бар елдің – қазынасы бар» деген түсінік бар. Шынында да, ауылдың тарихын білетін қариялар – елдің тірі шежіресі. Олардың естеліктерін жазып алу, тарихын хатқа түсіру – бүгінгі ұрпақтың міндеті. Өйткені бүгін айтылған әңгіме ертең тарихи дерекке айналады.

ҚАҚПАҚТЫҢ ТАБИҒАТЫ

Туған жердің қасиетін оның табиғатынан бөліп қарау мүмкін емес. Қақпақтың кең даласы, самал желі, табиғи көріністері ауыл тұрғындарының күнделікті өмірімен біте қайнасқан.

Ауыл табиғаты адамға ерекше тыныштық сыйлайды. Таңертең-

гі даланың тыныштығы, алыстан көрінген тау мен төбе, көктемдегі құлпырған табиғат, жаздағы жаймашуақ күн, күздегі сары дала, қыстағы ақ қар – әр мезгіл Қақпақтың өзіндік көркін қалыптастырады. Қаланың қарбаласынан шаршаған адам ауылға келгенде тыныс алғандай болады. Бұл – туған жердің адамға беретін ерекше әсері. Табиғат пен адам арасындағы байланысты сақтау – бүгінгі ұрпақтың жауапкершілігі. Өйткені туған жерді сүю тек оны сөзбен мақтаумен шектелмейді. Оның табиғатын қорғау, тазалығын сақтау, жерін қадірлеу де туған жерге деген құрметтің белгісі.

ҚАҚПАҚТАН ТҮЛЕГЕН АЗАМАТТАР

Әр ауылдың өзіндік мақтанышы болады. Бір ауылдан ғалым шықса, бір ауылдан ұстаз, дәрігер, спортшы, өнер адамы немесе елге қызмет еткен азаматтар шығады. Қақпақтың да елге танылып, туған жерінің атын абыроймен алып жүрген азаматтары бар. Олардың әрқайсысы – ауылдың тарихындағы жеке бір парақ.

Ауылдан шыққан азаматтың жетістігі – тек өзінің жетістігі емес. Ол туған жерінің де мерейін көтереді. Спортта жеңіске жеткен жас ауылдың атын танытады. Білімде биіктеген оқушы ауыл мектебінің абыройын арттырады. Өнерде танылған жас туған жердің мәдениетін насихаттайды. Еңбекпен жетістікке жеткен азамат кейінгі ұрпаққа үлгі болады. Сондықтан ауыл жастарын қолдау – ауылдың болашағын қолдау деген сөз.

ЖАСТАР – АУЫЛДЫҢ ЕРТЕҢІ

Қақпақтың болашағы бүгінгі жастардың қолында. Қазіргі жас ұрпақтың мүмкіндігі бұрынғыдан әлдеқайда кең. Интернет, жаңа технология, білім беру мүмкіндіктері жастарға әлемнің кез келген бұрышынан білім алуға жол ашып отыр. Бірақ үлкен мүмкіндік туған жерден алыстау дегенді білдірмейді. Керісінше, білім алып, тәжірибе жинап, туған ауылына пайдасын тигізуге болады.

Ауылдан шыққан жас журналист Қақпақтың тарихын жазуы мүмкін. Жас кәсіпкер ауылда жаңа жұмыс орындарын ашуы мүмкін. Маман ауылдың дамуына өз білімімен үлес қоса алады.

Спортшы кейінгі балаларға спортты үйретуі мүмкін. Мұғалім

ауыл балаларының арманын оятуы мүмкін. Осылайша бір адамның жетістігі тұтас ауылдың дамуына әсер етеді.

ТУҒАН ЖЕРГЕ ҚЫЗМЕТ ЕТУ

Туған жерге қызмет ету міндетті түрде үлкен қызмет атқару деген сөз емес.

Кейде ауылдың тазалығына үлес қосу да – қызмет.

Мектеп оқушыларына көмектесу де – қызмет.

Ауыл тарихын жинақтау да – қызмет.

Қарт адамдарға қолдау көрсету де – қызмет.

Туған жер туралы жақсы дүние жазу да – қызмет.

Ең бастысы – адам өз мекеніне бейжай қарамауы керек.

Туған жерін сүйген адам оның кемшілігін де көре біледі. Бірақ кемшілікті сынаумен ғана шектелмей, оны түзетуге әрекет жасауы қажет. Қақпақтың болашағы да осындай жанашыр адамдарға байланысты.

АУЫЛДЫҢ БҮГІНГІ ТЫНЫСЫ

Уақыт бір орында тұрмайды. Кезінде ауылдың тіршілігі басқа болса, бүгінгі өмір де өзгеше. Технология дамыды, адамдардың тұрмыс-тіршілігі өзгерді, жастардың қызығушылығы артты.

Бірақ өзгермейтін бір нәрсе бар. Ол – туған жерге деген сезім.

Қақпақта да бүгінгі ұрпақ өз арманына ұмтылып, білім алып, түрлі салада өзін сынап келеді. Мектеп оқушылары түрлі байқауларға қатысып, спортпен айналысып, шығармашылық қабілетін дамытып жүр. Олардың әр жетістігі ауыл үшін қуаныш. Өйткені ауылдың ертеңі – бүгінгі баланың қолында.

ТУҒАН ЖЕР ТУРАЛЫ ЖАЗУ – ТАРИХТЫ САҚТАУ

Көп жағдайда ауыл тарихы үлкен тарихи кітаптардың арасында елеусіз қалып қояды.

Бірақ әр ауылдың өз тарихы бар.

Әр көшенің өз естелігі бар.

Әр үйдің өз шежіресі бар.

Әр отбасының өткеннен жеткен әңгімесі бар.

Сол себепті Қақпақтың тарихын жазу – бір ауылдың тарихын ғана жазу емес. Ол белгілі бір өңірдің, белгілі бір ұрпақтың өмірін сақтау. Бүгінгі ұрпақ ертең «бұл ауыл бұрын қандай еді?» деп сұрауы мүмкін. Сол кезде жауап беретін дерек болуы керек. Ескі суреттер, тарихи құжаттар, ауыл ақсақалдарының естеліктері, белгілі азаматтардың өмір жолы, мектеп тарихы, ауылдың қалыптасуы – барлығы жинақталуы қажет. Бұл істі тек тарихшылар емес, ауыл жастары да атқара алады. Телефонға сұхбат жазу, ескі суреттерді цифрландыру, үлкендердің әңгімесін қағазға түсіру – тарихты сақтаудың қарапайым, бірақ маңызды жолдары.

ҚАҚПАҚ – БАЛАЛЫҚ ШАҚТЫҢ МЕКЕНІ

Адамның туған жерге деген махаббаты көбіне балалық шақтан басталады. Балалық шақта үлкен болып көрінген көшелер кейін кішкентай болып көрінуі мүмкін. Бірақ сол көшелердегі естеліктер адамның жүрегінде сол қалпында қалады.

Қақпақта өскен әр баланың өз естелігі бар.

Бірі мектепке алғаш барған күнін есіне алады.

Бірі достарымен өткізген уақытын сағынады.

Бірі ауылдағы мерекелерді еске алады.

Бірі жазғы демалысты күтетін.

Бірі ауылдың тыныштығын ерекше жақсы көретін.

Уақыт өте келе адам туған жерден алыстаған сайын осы қарапайым сәттердің қадірін тереңірек түсінеді. Себебі балалық шақ қайтып келмейді. Ал балалық шақтың мекені жүректе мәңгі қалады.

Қасиетті мекеннің қадірін білу. Туған жерді қадірлеу – оның тарихын білу. Тарихын білу – өткенге құрмет. Өткенге құрмет – болашаққа жауапкершілік. Осы үш ұғым бір-бірімен тығыз байланысты. Егер жас ұрпақ өзінің туған жерінің тарихын білмесе, оның сол мекенмен байланысы әлсіреуі мүмкін. Сондықтан Қақпақтың тарихын мектеп бағдарламасындағы қосымша өлкетану сабақтарында, ауылдық кездесулерде, мәдени іс-шараларда таныстыру маңызды. Жастар туған жерінің белгілі тұлғаларын білуі керек.

Ауылдың қалыптасу тарихын білуі керек. Өткен ұрпақтың еңбегін бағалауы керек. Сонда ғана туған жерге деген мақтаныш се-

зімі қалыптасады.

ҚАҚПАҚТЫҢ ЕРТЕҢІ

Әрбір ауылдың болашағы туралы ойлағанда ең алдымен оның адамдары еске түседі. Жері мен табиғаты маңызды. Инфрақұрылымы да маңызды. Бірақ ауылдың шынайы байлығы – оның халқы.

Егер ауылда білімге ұмтылған жастар болса, еңбекқор азаматтар болса, туған жеріне жанашыр адамдар болса, онда ол ауылдың болашағы бар. Қақпақтың да болашағы бүгінгі ұрпақтың қолында.

Бүгінгі оқушы – ертеңгі маман. Бүгінгі жас – ертеңгі ел азаматы.

Бүгінгі арман – ертеңгі нәтижеге айналуы мүмкін. Сондықтан жастарға сенім арту, олардың бастамаларын қолдау, білім алуына мүмкіндік жасау – ауылдың келешегін ойлау.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қақпақ – картадағы жай ғана нүкте емес.

Ол – талай адамның тағдыры тоғысқан мекен.

Ол – талай баланың балалық шағы өткен жер.

Ол – ата-бабаның ізі қалған топырақ.

Ол – бүгінгі ұрпақтың арманы мен ертеңгі үміті тоғысқан қасиетті мекен. Туған жердің қадірін кейде одан алыстағанда түсінесің. Ауылдан кеткен адам оның қарапайым тыныштығын, таныс көшесін, самал желін, адамдарын сағынады. Себебі туған жер адамның жүрегінде өшпейтін із қалдырады.

Қақпақтың қасиеті де осында. Бұл мекеннің ең үлкен байлығы – оның тарихы, табиғаты және адамдары. Уақыт өзгеруі мүмкін. Ауылдың келбеті де жаңаруы мүмкін. Жаңа үйлер салынып, жаңа ұрпақ өсіп, жаңа тарих жазылуы мүмкін. Бірақ өткеннің ізі жоғалмауы керек. Өйткені өткенін білген ұрпақ қана болашағын нық құра алады.

Қақпақ – кешенді тарихтың куәсі ғана емес, бүгінгі өмірдің де бір бөлшегі. Оның әр таңы – жаңа үміт. Әр баласы – жаңа арман.

Әр азаматы – ауылдың бір тірегі. Ал туған жерге деген махаббат – ұрпақтан ұрпаққа жалғасатын ең қымбат құндылық. Қақпақ – қасиетті мекен. Қақпақ – тарихы бар туған жер. Қақпақ – жүректе сақталатын мекен. Туған жердің топырағы – адамға әрдайым ыстық. Сондықтан Қақпақтың қадірін білу – өткенге тағзым ету ғана емес, келешекке аманат қалдыру.

АБИЛАХАТҚЫЗЫ Нұрай,

Алматы облысы, Райымбек ауданы,

«Қақпақ» ауылындағы

«Жаменке» орта мектебінің 10 - сынып оқушысы

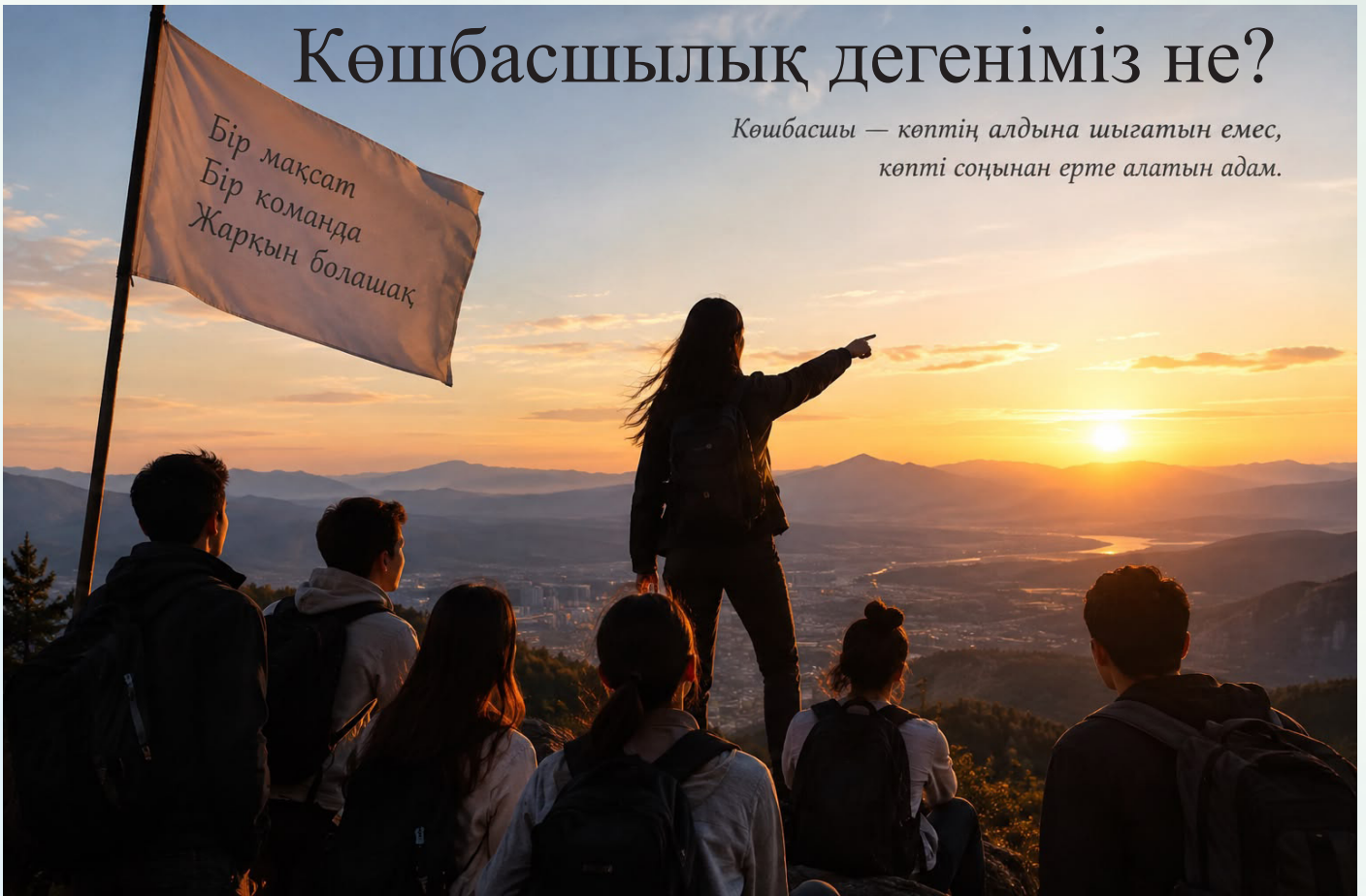
Жетекшісі: Мұқанбекова Майра Әміржанқызы

**Өсербай Дәулет – жастар арасындағы
жекпе-жектең әлем чемпионы**

Көшбасшылық дегеніміз не?

Көшбасшы — көптің алдына шығатын емес,
көпті соңынан ерте алатын адам.

Сурет: ЖИ (Жасанды интеллект)

Көшбасшы — көптің алдына шығатын емес, көпті соңынан ерте алатын, өз ортасының бетке ұстары, бағыт-бағдар берушісі. Алайда көшбасшылықтың жүгін сезінбей, бұл атақты арқалап жүргендер де аз емес. Шындығына келгенде, жауапкершіліксіз адам көшбасшы бола алмайды. Бірақ жауапкершілікті болу бәрін өз мойнына алып, бар шаруаны жалғыз атқару деген сөз емес.

Осыны мен екі-үш жыл бұрын әкемнен естіген едім. Ол кезде мен топтағы барлық істі өз мойныма алып, өзгелердің шаруасына да жүгіріп жүретінмін. Сонда әкем: «Сен неге бәрін өз мойныңа алып, тобың үшін тек өзін жүгіресің? Лидер деген керісінше, тобындағы адамдарды бір мақсатқа жұмылдырады. Сенің үйренерің әлі көп», - деген еді.

Әрине, бүгін «Бәрін үйреніп алдым» деп айта алмаймын. Әлі де үйренерім көп. Алайда сол сөзден кейін көшбасшылыққа деген көзқарасымды тәжірибем арқылы қалыптастыра алдым.

Бір түйгенім: топтың мықты әрі үздік болуының артында қаншама көшбасшының көзге көрінбес еңбегі, тынымсыз қадағалауы мен жауапкершілігі жатады. Көшбасшының еңбегі

әрдайым сахнадан көріне бермейді. Кейде оның ең үлкен жетістігі- өзі алдыңғы қатарда тұруы емес, өзгелердің алға шығуына мүмкіндік беруі.

Бірақ қазіргі қоғамда «Көшбасшы» сөзінің салмағы жеңілдеп бара жатқандай. Таласып-тармасып алған атақтың соңында нақты іс пен нәтиже болмаса, одан бір адам емес, тұтас бір топ зардап шегеді.

Сондықтан адамдарды басқаруға емес, олардың батыл қадам жасауына жол бастайық. Әр саланың өз жетекшісі, әр істің өз жауаптысы болғаны қандай жақсы. Өйткені көшбасшылық бәрін жалғыз атқару емес, әр адамның бойындағы мүмкіндікті көріп, оны ортақ мақсатқа бағыттай білу.

«Жұмыла көтерген жүк жеңіл» дейді халқымыз. Бір адамның идеясын он адам, тіпті мың адам бірігіп жүзеге асырып, оның нәтижесі елге, қоғамға, жалпы адамзатқа пайдасын тигізсе бұдан асқан игілік бар.

ОРЫНҒАЛИ

Назгүл Ерболқызы,
Алматы қаласы білім
басқармасының Түрксіб
ауданындағы №107 лицейінің
11-сынып оқушысы.
Республикалық
«Farabi shakirti» журналы мен
www.farabishakirti.kz желілік
басылым сайтының Жас тілшісі

Жас өнертапқыш Төлепбек Нүрәділдің ҒЫЛЫМҒА салған алғашқы қадамы

Кей кездері біз жаңа, таңсық дүниені бастап көруге қорқамыз. Менде «бұл сферада тәжірибе жоқ қой», «қолымнан келмесе ше?», «мен қалай бастарымды білмеймін» - деп әртүрлі сылтау айтып, өз қалауымызды артқа қалдыру бәрімізбен таныс жайт қой? Бұл біздің жолымыздағы жаңа дүниені бастап көруге деген кедергі іспеттес. Дәл осындай кедергіні жеңіп, өз қалауынан бас тартпаған таныстарымның бірі – Төлепбек Нүрәділ. Ол жақында UrX атты күнделікті өмірді жоспарлаушы қолданбаны ойлап тапқан. UrX – тұтынушының энергиясына қарай бейімделетін, күнделікті тапсырмаларды шамадан тыс жүктемесіз орындауға көмектесетін қолданба.

— Жалпы, әр нәрсе бір қажеттіліктен туындайды емес пе. Саған осындай идея қалай келді?

— Байқауымша, көбіміз күнделікті тапсырмаларды орындағаннан гөрі оны жоспарлауға көбірек уақыт құртамыз. Көп жағдайда ол үшін түрлі қосымшаларды қолданамыз. Мысалы, ChatGPT. Ол берілген тапсырмаларды есте сақтауда, оларды адам энергиясына қарай бейімдеуде өте нашар. Кейіннен бұл мәселені тереңірек зерттеп, басқа қолданбалардан ерекше нәрсені ойлап табуға кірістім. Басында оның прототипі мен промптын жасау үшін түрлі ЖИ-ді қолдандым. Бұдан бөлек, тұтынушылардың қажеттілігін жақсырақ түсіну үшін қатарластарым арасында сауалнама да жүргіздім. Сауалдамадан өткен 43 адамның 83 пайызында дәл осындай мәселе кездесетін және қолданбаны қолданғысы келетін болып шықты! Жауап бергендердің пайызы байланыс контакттерін қалдырып кетті.

— Ал бұл идеяны бастамас бұрын сенде осы салада тәжірибе болды ма?

— Жоқ, бұл менің маңызды әрі ауқымды дүние жасаудағы алғашқы тәжірибем. Менің басқа салаларда тәжірибем болған, алайда дәл осы өнімділік саласында емес. Сондықтан бұл сала мен үшін де жаңа әрі қызық.

— Міне керемет! Жаңа салада қорықпастан ауқымды дүниені бастау нағыз батылдық деп білемін! Мұндай жаңа жол әрдайым қиындыққа толы болмай ма. Іске асыру барысында сен қандай қиындықтармен кездестің?

— Жұмыс барысында ЖИ-дің мүмкіндіктері мен функцияларының

шектеулі болуы және бұл салада тәжірибенің жоқтығы процесті өте қатты қиындатты. Бірақ біз орта жолда берілмедік және жағдайға бейімделе алдық, нәтижесінде біздің жобамыз іске қосылуға әбден дайын.

— Қазіргі уақытта бұл қолданбаны жетілдіру барысы қалай жүруде?

— Командамыз қолданбаны жасау үшін талмай еңбектенуде. Мысалы, Ернұр техникалық бөлімге жауапты. Ол өнімді тестілеу кезінде туындайтын барлық қателер мен бағтарды түзетуде. Ал контент - жоспар құрып, өнімді көпшілікке таныту мәселелерімен Амина айналысуда.

— Демек, сенің өз командаң бар. Оны қалай жинадың?

— Алғашқы протип жасағаннан кейін мен бағдарламалау саласындағы білімнің ісімді әрі қарай жалғастыру үшін сонда да міндетті екендігін түсіндім. Сондықтан өз таныстарым арқылы пікірлестерімді іздестіре бастадым. Нәтижесінде әпкем арқылы Ернұрмен таныстым. Ол да осындай мәселемен бетпе бет келгесін, менің жобама қызығушылығын танытты. Сайтымды жарнамалау барысында әлеуметтік желіге апта сайын контент салып, оны қадағалаудың қиын екенін түсіндім.

— Тамаша! Көбіміз осындай әрекеттерге барудан қорқып жатамыз. Қалай ойлайсың, мұндай істерде ең маңыздысы не?

— Меніңше ең маңыздысы – қалау және өз жіберген қателіктеріңе талдау жасай білу. Егер сен өніміңнің қоғам үшін пайдалы екеніне сенімді болсаң, ол үшін пікірлестеріңді тауып, команда жинау қатты қиын емес. Мен мектеп оқушылары мен студенттерге арналған, оларға шамадан тыс шаршамай, күнделікті тапсырмаларды тиімді әрі дұрыс бөле отырып орындауды үйрететін арзан қосымша жасағым келді. Ал оның толық функциясын қолданып көргісі келетін әрбір адам үшін

біз ай сайынғы бағаны \$2 доллардан (974 тг-ден) асырмаймыз деп ойлап отырмыз.

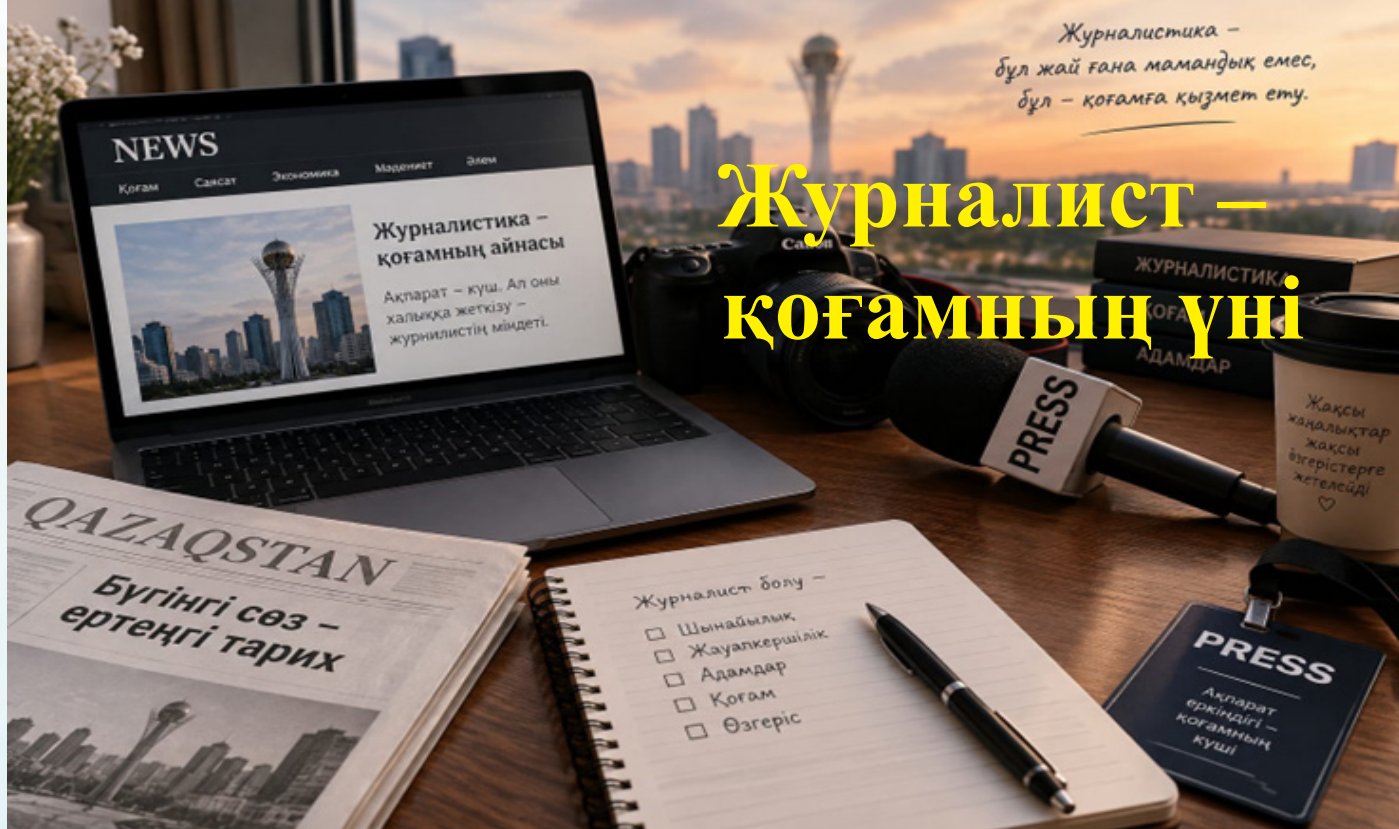
— Нүрәділ, әңгімеңе рақмет! Алдағы жоспарларыңа сәттілік тілейміз!

Сұхбатты жүргізген:
НҮСУПҚАН Тоғжан,
«Л.Н.Гумилев» атындағы
ЕҰУ – дің I – курс студент.
Астана

Журналистика –
бұл жай ғана мамандық емес,
бұл – қоғамға қызмет ету.

Журналист – қоғамның үні

Қазіргі қоғамда ақпараттың маңызы өте жоғары. Адамдар күн сайын теледидардан жаңалық көреді, газет-журнал оқиды, радио тыңдайды және әлеуметтік желілерден түрлі ақпарат алады. Осы ақпаратты халыққа жеткізуде журналистің рөлі ерекше. Сондықтан журналисті қоғамның үні деп атауға болады. Себебі журналист қоғамда болып жатқан мәселелерді көтеріп, халықтың пікірін жеткізеді және маңызды оқиғалар туралы ақпарат береді.

Журналистің негізгі міндеттерінің бірі – шынайы әрі нақты ақпарат тарату. Кез келген жаңалықты халыққа жеткізбес бұрын журналист оның дұрыстығын тексеруі керек. Себебі қате немесе жалған ақпарат қоғамға кері әсер етуі мүмкін. Әсіресе қазіргі әлеуметтік желілер заманында жалған ақпараттың тез таралатынын байқауға болады. Сондықтан журналист ақпараттың бірнеше дереккөзін салыстырып, нақты мәліметке сүйенуі қажет.

Журналист тек жаңалық айтып қана қоймайды. Ол қоғамдағы өзекті мәселелерді көтереді. Мысалы, жастар арасындағы жұмыссыздық, білім сапасы, буллинг, экология, әлеуметтік жағдай, интернетке тәуелділік сияқты мәселелер журналистердің назарында болады. Осындай тақырыптарды зерттеу арқылы журналист қоғамның мәселесін билікке және көпшілікке жеткізуге көмектеседі.

Журналистің қоғамдағы тағы бір маңызды қызметі – адамдардың пікірін тыңдау. Кейде қарапайым адамдардың мәселесі көпшілікке белгісіз болып қалуы мүмкін. Журналист олардың оқиғасын зерттеп, ақпарат құралдары арқылы халыққа жеткізеді. Осы арқылы қоғамда белгілі бір мәселе туралы пікір қалыптасады және оны шешудің жолдары қарастырылады.

Сонымен қатар журналист адамдарға

пайдалы ақпарат беріп, олардың дүниетанымын кеңейтуге ықпал етеді. Мәдениет, білім, тарих, ғылым, өнер туралы мақалалар мен бағдарламалар адамның білімін арттырады. Журналист халықтың мәдени деңгейін көтеруге және ұлттық құндылықтарды насихаттауға да үлес қоса алады. Мысалы, қазақтың салт-дәстүрі, тарихи тұлғалары мен ұлттық өнері туралы материалдар жас ұрпаққа өз мәдениетін тануға мүмкіндік береді.

Қазіргі журналистің жұмысы бұрынғыдан да өзгерді. Бұрын ақпаратты негізінен газет, журнал, радио және теледидар арқылы алсақ, қазір әлеуметтік желілер мен интернет маңызды ақпарат алаңына айналды. Журналист жаңалықты жылдам жеткізумен қатар, оны түсінікті әрі қызықты түрде ұсына білуі керек. Бірақ жылдамдықпен бірге жауапкершілікті де ұмытпау маңызды.

Менің ойымша, журналист болу – үлкен жауапкершілікті талап ететін мамандық. Журналист әртүрлі адамдармен сөйлеседі, жаңа ақпарат іздейді, қоғамдағы мәселелерді зерттейді. Ол өз жұмысында әділдікке, шындыққа және адам құқығын құрметтеуге ұмтылуы қажет.

Қорытындылай келе, журналист – жай ғана ақпарат таратушы емес, қоғам мен халық арасындағы байланысты қалыптастыратын маман. Ол халықтың қуанышын да, мәселесін де жеткізеді. Сондықтан журналисті қоғамның үні деуге толық негіз бар. Қоғам өзгерген сайын журналистиканың да маңызы арта береді. Ал шынайы, жауапты және сауатты журналист қоғамның дамуына өз үлесін қоса алады.

ДОСАЛИЕВА Несібелі,
«Тұран» университетінің
1 курс студенті,
Алматы

Сурет: ЖИ (Жасанды интеллект)

«Баламды құтқара көріңіздерші! Жалғыз үмітім - осы дәрі!» Әлеуметтік желіні ашқан кезде осындай жанайқайға жиі көзіміз түседі. Ауру баласына ем іздеген ана, денсаулығын жақсартқысы келген қарт адам интернеттегі жарнамаға сеніп, соңғы ақшасын дәріге жұмсап жатады. Кейде бұл жай ғана ақша жоғалтумен аяқталмайды. Адам уақытын жоғалтып, қажетті медициналық көмекті кеш алуы мүмкін. Сондықтан желідегі жалған ақпаратты тек интернеттегі мәселе деп қарауға болмайды.

ЭКРАНҒА БАЙЛАНҒАН ТАҒДЫРЛАР: Желідегі жалғандық кімдердің өмірін қиып жатыр?

Қазір әлеуметтік желілерде түрлі «ғажайып ем», «100 пайыз нәтиже» немесе «барлық ауруды емдейді» деген жарнамалар көп кездеседі. Әдемі түсірілген видеолар, адамдардың атынан жазылған жалған пікірлер мен дәрігердің кейпіне енген адамдар мұндай жарнаманы шынайы етіп көрсетуі мүмкін. Әсіресе ауыр дертке шалдыққан адамдар мұндай ақпаратқа тез сеніп қалуы ықтимал. Себебі адам жақын адамының денсаулығына қатысты қиын жағдайда қалғанда, кез келген үмітке жармасуы мүмкін.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы дәрілердің сапасы мен қауіпсіздігіне қатысты интернеттегі заңсыз сауда мәселесіне бірнеше рет назар аударған. WHO мәліметтерінде төмен және орта табысты елдерде дәрілердің шамамен әрбір оныншысы сапасыз немесе жалған болуы мүмкін екені айтылады. Сондықтан интернеттен алынған кез келген дәріні тексермей қолдану денсаулыққа қауіп төндіруі мүмкін.

Жалған ақпараттың тағы бір қауіпті жағы — оның тез таралуы. FactCheck.org сияқты фактчекинг платформалары интернеттегі күмәнді медициналық мәлімдемелерді тексеріп, ғылыми дәлелі жоқ емдеу тәсілдеріне сенбеу қажеттігін түсіндіреді. Қазақстандағы Factcheck.kz платформасында да денсаулыққа байланысты жалған ақпараттар мен әлеуметтік желідегі күмәнді мәлімдемелерді тексеруге арналған материалдар жарияланып отырады. Мұндай деректер интернеттегі кез келген ақпаратқа бірден сенбей, оның қайдан шыққанын және қандай дәлелге сүйе-

нетінін тексеру керектігін көрсетеді.

Бірақ бұл мәселені тек адамдардың аңғалдығымен түсіндіру дұрыс емес. Науқас баласының емін іздеген ана немесе денсаулығынан қорыққан қарт адам қиын жағдайда шешім қабылдауы мүмкін. Олар әдейі жалған ақпаратқа сеніп отырған жоқ. Керісінше, жақын адамына көмектескісі келеді немесе өзіне ем табуға үміттенеді. Ал осы үмітті пайдаланып, жалған дәрі мен емді қымбатқа сататын адамдардың әрекеті үлкен мәселе болып отыр.

Сондықтан интернеттегі ақпаратты тексеру әр адам үшін маңызды. Дәрі немесе ем туралы ақпаратты әлеуметтік желідегі жарнамадан ғана емес, дәрігерден, медициналық мекемелерден және сенімді ресми дереккөздерден алған дұрыс. «Бір дәрімен барлық ауруды емдейді», «дәрігерлерден жақсы нәтиже жоқ» немесе «екі аптада толық жазыласыз» деген сияқты уәделер күмән тудыруы керек.

Қорытындылай келе, желідегі жалған ақпарат — жай ғана экрандағы өтірік емес. Оның артында адамның денсаулығы, ақшасы және кей жағдайда өмірі тұр. Сондықтан журналистердің де, әлеуметтік желі қолданушыларының да міндеті ақпаратты тексеріп, шындыққа сәйкес келмейтін мәліметтердің таралуына жол бермеу. Себебі бір жалған ақпарат бір адамның өміріне үлкен әсер етуі мүмкін.

АЛИШЕР Арайлым,
«Тұран» университетінің
I-курс студенті.
Алматы

Сурет: ЖИ (Жасанды интеллект)

Бір жүйе – мың тұлға: білім беру даралықты сақтай ала ма?

Қазіргі оқушыдан сыни ойлау, ақпаратты талдау, өз пікірін білдіру, технологияны пайдалану, шет тілдерін меңгеру және жаңа жағдайларға бейімделу талап етіледі. Бұл – заманның талабы. Себебі бүгінгі қоғам өте жылдам өзгеріп жатыр. Кеше ғана маңызды болған кейбір білім мен дағдылар ертең жеткіліксіз болуы мүмкін. Қазақстанның білім беру жүйесінде де осындай өзгерістер байқалады. Оқу мазмұнын жаңарту, цифрлық технологияларды енгізу, критериалды бағалау, функционалдық сауаттылыққа назар аудару – барлығы оқушыны қазіргі қоғамға бейімдеуге бағытталған. Мұндай өзгерістердің қажеттілігін жоққа шығару қиын.

Оқушы белгілі бір сұраққа мұғалім күткен жауапты бергенде ғана жоғары баға алуға үйренсе, оның өз пікірін қалыптастырып, өз бетінше тәуелсіз өмір дағдысына мүмкіндігі азаяды. Жақсы баға алған оқушы міндетті түрде өмірде өз орнын табады деп басып айту қиын. Сол сияқты төмен баға алған баланың қабілеті жоқ деп қорытынды жасау да дұрыс емес. Адамның мүмкіндігі бір ғана көрсеткішпен өлшенбейді. Бір оқушы математикадан өте жақсы нәтиже көрсетуі мүмкін, бірақ өз ойын жеткізуде қиналады.

Екінші оқушы сабақта аса белсенді болмағанымен, шығармашылық тапсырмада ерекше қабілетін көрсете алады. Үшіншісі теорияны баяу меңгергенімен, тәжірибелік жұмыста жақсы нәтиже көрсетуі мүмкін. Демек, білім беру жүйесі баланың нәтижесін ғана емес, оның жеке дара даму жолында ескеруі керек. Бұл мәселенің тағы бір маңызды қыры – оқушыға түсетін қысым. Бүгінде жақсы баға, жоғары нәтиже, емтихан, грант, олимпиада сияқты мақсаттардың барлығы оқушының болашағына тікелей әсер ететіндей қабылданады. Әрине, білім алуға ұмтылу мен жоғары нәтижеге талпыну жақсы нәрсе. Бірақ бала үнемі біреумен салыстырылып, әр нәтижесі бағаланып отырса, оқу оған қызығушылықтан гөрі міндетке айналады.

Мектепте «сен қанша балл алдың?» деген сұрақтан бұран «сен бүгін не үйрендің?», «саған не қызық болды?», «қандай мәселелер туралы ойландың?» деген сұрақтар да қойылуы міндетті. Өйткені білімнің мақсаты тек есте сақтау емес, адамның ойлау тәсілін өзгертуі керек. Оқушы қателесуге де құқылы. Қателік арқылы адам тәжірибе жинайды, өз әлсіз тұсын түсінеді және келесі жолы оны түзетуге тырысады. Егер мектепте қате жауап үнемі сәтсіздік ретінде қабылданса, бала бірте-бірте сұрақ қояудан, пікір айтудан, жаңа нәрсені байқап көруден қорқып іштей өзін шектеп қалады. Ал еркін ойлау дәл осындай тәжірибеден басталады. Сондықтан білім

беру жүйесінде оқушының психологиялық жай-күйі мен жеке ерекшелігі де назардан тыс қалмауы керек. Баланы тек «оқушы» ретінде қабылдау жеткіліксіз. Оның мектептен тыс өмірі, қызығушылығы, отбасы, достары, арманы бар. Оның бойында әлі толық ашылмаған мүмкіндіктер бар.

Мұғалімнің міндеті – сол мүмкіндікті байқап, оған жол көрсету. Мұғалім барлық баладан бірдей нәтиже талап етудің орнына, әр оқушының қолынан келетін нәрсені дамытуға тырысқанда ғана білім беру шын мәнінде тұлғаға бағытталады. Алайда бұл жерде стандарттың қажеттілігін де ұмытпауымыз керек. Егер әр мектеп пен әр мұғалім білім мазмұнын өз қалауынша анықтаса, оқушылар арасында білім деңгейіндегі айырмашылық одан әрі ұлғая түседі. Ортақ стандарт барлық балаға белгілі бір базалық білім алуға мүмкіндік береді. Сондықтан мәселе стандарттан толық бас тартуда емес.

Қазіргі оқушыға дайын жауапты беруден гөрі, дұрыс сұрақ қоя білуге үйрету маңыздырақ. Өйткені бүгінгі бала ертең дайын жауаптары жоқ мәселелермен кездеседі. Ол жаңа мамандықтарға, жаңа технологияларға, жаңа әлеуметтік жағдайларға бейімделуі керек.

Бұл тек жеке адамның мәселесі емес. Бұл – қоғамның болашағына қатысты мәселе. Қандай ұрпақ тәрбиеленсе, қоғам да соған қарай қалыптасады.

Егер мектеп оқушыны тек талапты орындауға үйретсе, біз ережені жақсы сақтайтын, бірақ жаңа жағдайларда өздігінен шешім қабылдауға қиналатын адамдарды көбейтуіміз мүмкін.

Ал егер балаға ойлануға, пікір айтуға, жауапкершілік алуға мүмкіндік берсек, қоғамда өз көзқарасы бар азаматтардың саны артады. Қоғамға тек жақсы оқитын адамдар емес, өз білімін өмірде пайдалана алатын адамдар қажет. Мысалы, ақпаратты көп білу – бір бөлек, сол ақпараттың қаншалықты шынайы екенін анықтау – бір бөлек.

Интернеттен кез келген мәліметті бірнеше секундта табуға болады. Бірақ оның дұрыс немесе бұрыс екенін ажырату үшін сыни ойлау қажет. Сондықтан қазіргі мектептің міндеті баланың ақпаратты есте сақтау қабілетін ғана емес, оны талдау қабілетін де дамыту болуы тиіс.

Оқушы қоғамдағы мәселелерге бейжай қарамауы керек. Қоршаған орта, әлеуметтік жауапкершілік, мәдениет, тіл, технология, адам құқықтары сияқты тақырыптар туралы ойлануы маңызды. Өйткені мектептен шыққан жас тек маман емес, қоғамның мүшесі болады. Осы жерде білімнің адамға деген көзқарасы да маңызды. Баланы қоғамға «ыңғайлы» ету үшін емес, оның қоғамда өз орнын табуына жағдай жасау қажет. Бір баланың болашағы дәрігер болумен байланысты болса, екіншісі журналист, мұғалім, инженер немесе кәсіпкер болуы мүмкін. Ал кейбір оқушы өзінің нақты мамандығын мектеп бітіргеннен кейін ғана анықтауы ықтимал. Сондықтан мектеп баладан ерте жастан бастап нақты бір қалыпқа сәйкес болуды талап етпей, оның таңдау жасауына мүмкіндік беруі керек.

Нағыз заманауи білім беру жүйесі баланың орнына шешім қабылдамайды. Ол балаға шешім қабылдауды үйретеді. Сонымен қатар білім беру қоғамдағы теңсіздіктерді де ескеруі қажет. Барлық оқушының бастапқы мүмкіндігі бірдей емес. Бір баланың үйінде жеке компьютері, қосымша сабағы, кітапханасы болуы мүмкін. Екінші баланың мұндай мүмкіндігі шектеулі болуы ықтимал. Бірақ екеуінен бірдей нәтиже талап етіледі. Сондықтан «барлығына бірдей талап» әрқашан «барлығында бірдей мүмкіндік» егенді білдірмейді. Бі-

лімнің шынайы әділеттілігі – әр баланың өз қабілетін көрсетуіне мүмкіндік жасау. Біреуіне қосымша уақыт қажет болуы мүмкін, екіншісіне басқа оқу тәсілі тиімді болуы мүмкін. Мұндай айырмашылықтарды ескеру білім сапасын төмендетпейді. Керісінше, оқушының нақты мүмкіндігін ашуға жағдай жасайды.

Негізгі мәселе – стандарт адамның дамуына қызмет ете ме, әлде адам стандартқа қызмет ете ме? Егер стандарт баланың негізгі білім алуына жағдай жасап, ал мектеп оның қызығушылығы мен қабілетін дамытуға мүмкіндік берсе, бұл екі бағыт бір-біріне қайшы келмейді.

Керісінше, олар бірін-бірі толықтыра алады. Ал егер оқушының бүкіл жетістігі бағаға, тестке және дайын талаптарға тәуелді болса, онда білім өзінің басты мәнінен алыстай бастайды. Білім адамның бойына тек ақпарат жинауы үшін берілмейді.

Ол адамға өз өмірін түсінуге, қоршаған ортаны тануға, дұрыс шешім қабылдауға және қоғамға пайдасын тигізуге көмектесуі керек. Сондықтан заманауи мектептің ең үлкен жетістігі – барлық оқушының бірдей жауап беруі емес. Оның жетістігі – әр оқушының өз ойын еркін жеткізе алуы, өз қабілетін түсінуі және сол қабілетін дамытуға мүмкіндік алуы.

Стандарт білімге бағыт бере алады. Бірақ адамның болашағын стандарттың өзі анықтамауы керек. Өйткені әр бала – қайталанбайтын тұлға. Ал білімнің міндеті сол ерекшелікті жою емес, оны дамыту.

ШАЙДАРБЕКОВА Айғаным,
«Тұран» университетінің І-курс студенті.
Алматы

ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ ОБСУДИЛИ НА III РЕСПУБЛИКАНСКОМ ФОРУМЕ «АНАҒА ТАҒЗЫМ»

В Кызылорде состоялся III республиканский форум «Анаға тағзым» на тему «Ана бренді: цифрлық дәуірдегі тәрбие коды» («Бренд матери: код воспитания в цифровую эпоху»).

В мероприятии приняли участие представители Национальной комиссии по делам женщин и семейно-демографической политике при Президенте Республики Казахстан, Министерства культуры и информации Республики Казахстан, общественных организаций, научного и творческого сообщества, а также эксперты в сфере семейной и демографической политики.

В рамках пленарного заседания председатель Комитета по делам молодежи и семьи Министерства культуры и информации Республики Казахстан Кайрат Камбаров представил основные направления семейной политики Казахстана.

Участники обсудили вопросы сохранения национальной идентичности, преемственности традиций, воспитания подрастающего поколения, а также роль матери в формировании личности и общества.

Отдельное внимание было уделено роли женщин в развитии науки и интеллектуального потенциала страны.

Кроме того, участники рассмотрели вопросы роли семьи в воспитании детей и формировании общественных ценностей, а также охраны здоровья матери и ребенка.

По итогам пленарного заседания состоялся обмен мнениями по актуальным вопросам семейного воспитания.

**Источник: Пресс-служба Министерства
культуры и информации
РК Направления деятельности
Семейная политика
07 октября 2026**

КАЗАХСТАН РАСШИРЯЕТ КОСМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО СО СТРАНАМИ ОРГАНИЗАЦИИ ТЮРКСКИХ ГОСУДАРСТВ

07 октября 2026

В Анталье (Турция) представители Азербайджана, Казахстана, Турции и Узбекистана подписали рамочный договор о развитии потенциала сотрудничества в космической промышленности в рамках Организации тюркских государств (ОТГ).

Подписание состоялось на полях 77-го Международного астронавтического конгресса IAC 2026, который проходит в Турции с 5 по 9 октября.

Документ создает основу для системного взаимодействия в области космических технологий, разработки спутников, научных исследований, промышленной кооперации и подготовки специалистов.

Для Казахстана это возможность расширить участие в совместных космических инициативах, обмениваться опытом с партнерами по ОТГ и развивать научно-технологические и производственные компетенции.

Генеральный секретарь ОТГ Кубанычбек Омуралиев приветствовал подписание договора. По его словам, документ подтверждает приверженность Организации развитию научного, технологического и промышленного сотрудничества в тюркском мире. Он также создает прочную институциональную основу для новых совместных космических инициатив и позволяет использовать опыт создания спутника OTS-SAT для более масштабного сотрудничества.

Один из практических проектов такого взаимодействия – OTS-SAT, спутник формата 12U, который разрабатывает ТОО «Ghalam» в Астане в рамках сотрудничества государств – членов ОТГ.

Проект объединяет разработку космического аппарата, управление его эксплуатацией и развитие регионального взаимодействия. Он призван стать платформой для демонстрации технологий на орбите и проверки работоспособности новых технических решений для спутниковых подсистем в условиях космической среды, а также укрепить сотрудничество стран ОТГ.

Аэрокосмический комитет рассматривает подписание договора как значимый этап в развитии международного космического сотрудничества Казахстана и укреплении общего научного, технологического и промышленного потенциала государств членов Организации.

Источник: официальный сайт Министерства искусственного интеллекта и цифрового развития Республики Казахстан

ЭКОСИСТЕМА УСПЕХА ВШЭБ КАЗНУ: КАК ВОСПИТАТЬ ЛИДЕРОВ НОВОЙ ЭПОХИ

Современный университет — это не только пространство получения знаний, но и среда, в которой формируются личность, мировоззрение и жизненные ориентиры будущего специалиста. Сегодня успех высшего образования определяется не только качеством академической подготовки, но и тем, насколько эффективно университет помогает студентам раскрыть свой потенциал, развить лидерские качества и сформировать гражданскую ответственность.

Именно такой подход лежит в основе концепции экосистемы успеха Высшей школы экономики и бизнеса (ВШЭБ) Казахского национального университета имени аль-Фараби. Ее ключевыми составляющими являются академические знания, воспитательная работа, наставничество, студенческое самоуправление и активная общественная жизнь. Все эти направления объединены общей целью — подготовкой компетентных, инициативных и социально ответственных профессионалов, способных отвечать на вызовы новой эпохи.

Особая роль в формировании этой среды принадлежит эдвайзерам. Для преподавателя быть эдвайзером — значит не просто сопровождать студентов в учебном процессе, а стать наставником, который помогает первокурсникам адаптироваться к университетской жизни, раскрыть индивидуальные способности и осознанно выстроить образовательную и профессиональную траекторию.

Переход от школьной к университетской жизни — важный этап становления молодого человека. Для первокурсников это время новых возможностей, знакомств, самостоятельных решений и первых профессиональных ориентиров. Поэтому одна из приоритетных задач эдвайзера — создать благоприятную атмосферу, в которой каждый студент чувствует себя частью университетского сообщества.

В рамках ежегодной ориентационной недели особое значение имеют встречи с успешными выпускниками

и представителями профессионального сообщества. Так, 1 сентября 2026 года старший бухгалтер международной компании Universal Energy, выпускница кафедры «Финансы и учет» Кидирмаганбетова Анар Ибрагимовна провела мастер-класс для студентов первого курса образовательных программ «Учет и аудит» и «Финансы».

Подобные встречи помогают первокурсникам увидеть практическое применение получаемых знаний, познакомиться с профессиональными перспективами и получить представление о требованиях современного рынка труда. Личный опыт выпускников становится для студентов важным источником мотивации и ориентиром при планировании будущей карьеры.

Не менее значимым аспектом адаптации является общение студентов из разных регионов Казахстана. Взаимодействие в новой социальной среде способствует формированию взаимоуважения, чувства единства, взаимопомощи и интереса к культурному многообразию страны. Именно здесь закладываются основы командной работы, коммуникации и лидерства — качеств, востребованных в любой профессиональной сфере.

Воспитательная работа ВШЭБ не ограничивается академической средой. Важным направлением деятельности эдвайзеров и студенческих коллективов является участие в общеуниверситетском проекте «Айналанды нұрландыр!» («Озари мир вокруг себя!»).

Благотворительные, экологические и культурные инициативы открывают перед студентами возможности для проявления гражданской активности, развития организаторских способностей и участия в решении значимых общественных задач. В процессе такой деятельности молодые люди учатся работать в команде, проявлять инициативу и осознавать личную ответственность за окружающий мир.

Для будущих экономистов и управленцев участие в социальных проектах имеет особую образовательную ценность. Оно помогает глубже понять принципы социальной ответственности, устойчивого развития и общественной значимости профессиональной деятельности.

Воспитательная концепция университета также созвучна гуманистическим идеям великого мыслителя аль-Фараби, в философском наследии которого особое место занимают вопросы нравственности, добродетели и стремления к благу общества. Эти ценности остаются актуальными и сегодня, напоминая о том, что профессиональные знания приобретают подлинную значимость, когда сочетаются с ответственностью и высокими моральными принципами.

Подготовка специалистов нового поколения невозможна без формирования правовой культуры, честности и уважения к профессиональной этике. Для будущих финансистов, бухгалтеров, аудиторов и управленцев эти качества имеют особое значение, поскольку их профессиональная деятельность непосредственно связана с доверием, прозрачностью и ответственным принятием решений.

В ВШЭБ системная воспитательная работа в этом направлении включает мероприятия по правовому и антикоррупционному просвещению. Совместно со студенческим проектным офисом «Саналы ұрпак» проводятся круглые столы, открытые лекции, дебаты и дискуссии, посвященные вопросам академической честности, профессиональной этики и предупреждения коррупции.

Подобные инициативы помогают студентам осмыслить значение личной ответственности, принципов справедливости и нетерпимости к недобросовестным практикам. Формирование антикоррупционной культуры начинается не только с изучения законодательства, но и с повседневного соблюдения норм академической честности, уважения к труду других людей и готовности отвечать за собственные решения.

Таким образом, воспитательная среда университета становится важным пространством формирования гражданской зрелости и профессиональной репутации будущих специалистов.

Экосистема успеха ВШЭБ строится на убеждении, что способности и таланты студентов раскрываются не только в аудитории. Важную роль в этом процессе играют студенческий сенат, студенческий маслихат, научные кружки, дебатные клубы, творческие и спортивные объединения.

Участие в деятельности этих структур позволяет студентам проявлять инициативу, приобретать организаторский опыт и развивать навыки, необходимые для профессионального и личностного роста. Ораторское мастерство, умение вести переговоры, эмоциональный интеллект, командное взаимодействие и стрессоустойчивость становятся важными составляющими современной профессиональной компетентности.

Эдвайзеры поддерживают студенческие инициативы, помогают в организации научных и общественных мероприятий, содействуют проведению кейс-чемпионатов, патриотических форумов и встреч с успешными выпускниками. Такое взаимодействие создает условия для обмена опытом между поколениями и помогает студентам формировать представление о возможных направлениях профессионального развития.

Особенно важно, что в центре внимания находится не только поддержка уже проявившихся лидеров, но и создание возможностей для каждого студента. Участие в командных проектах, общественных инициативах и научной деятельности позволяет молодым людям постепенно преодолевать неуверенность, учиться брать на себя ответственность и реализовывать собственные идеи.

Высшая школа экономики и бизнеса КазНУ имени аль-Фараби — это не просто место получения престижного диплома. Это образовательная и социальная среда, в которой профессиональная подготовка дополняется наставничеством, общественной активностью и воспитанием ценностных ориентиров.

Экосистема успеха ВШЭБ объединяет усилия преподавателей, эдвайзеров, студентов, выпускников и партнеров, создавая условия для всестороннего развития личности. Ее результат — не только освоенные знания и профессиональные навыки, но и способность молодого человека самостоятельно мыслить, ответственно действовать, работать в команде и вносить вклад в развитие общества.

Воспитать лидера новой эпохи — значит помочь молодому человеку соединить профессионализм с человечностью, амбиции с ответственностью, личный успех с общественным благом. Именно на этих принципах строится воспитательная работа ВШЭБ, формирующая поколение образованных, инициативных и социально ответственных специалистов, готовых создавать будущее Казахстана.

ВШЭБ КазНУ — пространство, где знания становятся возможностями, наставничество помогает раскрыть потенциал, а личные достижения обретают общественную значимость.

**Исаева А.А., м.э.н., старший преподаватель,
эдвайзер 1 курса
Сартова Р.Б., к.э.н., и.о. профессора
кафедра «Финансы и учет» ВШЭБ
КазНУ имени аль-Фараби**

Otyrar and the Great Silk Road: How a Medieval City Became a Crossroads of Eurasia?

Author: E-history.kz
29.09.2026

Otyrar was one of the most important cities in Central Asia during the Middle Ages and held a prominent place along the Great Silk Road. Its strategic location contributed to its development as a major center of trade, crafts, culture, and intellectual life.

Otyrar's history goes back many centuries. At different periods, the city was known by names such as Turar, Turarkent, and Farab. It was located in the Otyrar oasis, near the Arys River and the Syr Darya. The availability of water and fertile land supported agriculture, irrigation, and urban development.

Otyrar's geographical location was one of the main factors behind its importance. Situated at the crossroads of several Silk Road routes, the city was visited by caravans traveling between China, Central Asia, and other parts of Eurasia. For centuries, traders and their caravans passed through Otyrar, bringing goods, ideas, and cultural traditions from different regions.

A trading center on the Great Silk Road

In the 9th and 10th centuries, Otyrar developed into a major economic and trading center. Merchants traveling along the Silk Road brought a wide range of goods to Otyrar. Silk, textiles, pottery, metal products, jewelry, weapons, and other goods were traded in the city. Some of these products came from distant regions, while others were made by local artisans.

Otyrar was therefore more than just a place where passing caravans stopped. Craft production played a significant role in the local economy. Jewelers, potters, smiths, and

other craftspeople produced goods for local use and trade.

Coins found in the area also provide evidence of the city's economic activity. Coins from various periods are among the archaeological discoveries in the Otyrar region that point to active trade and economic ties with other parts of Central Asia.

A meeting place of cultures

The Great Silk Road was more than just a system of commercial routes. In addition to goods, languages, customs, technologies, scientific knowledge, and religious beliefs also spread across the region.

Otyrar was at the center of this cultural exchange. Local residents maintained ties with neighboring states and cities, while people from other regions also came to Otyrar.

The spread of Islam throughout the region was one of the major developments of the medieval era. Writing, education, and scientific thought developed as Islamic culture

gained prominence. Otyrar gradually became part of the wider intellectual and cultural world of Central Asia.

Otyrar and the development of science

The cultural significance of Otyrar is especially evident in its connection with Abu Nasr al-Farabi, an outstanding philosopher and scholar of the medieval Islamic world.

Al-Farabi was born in the region of Farab, which was historically associated with the Otyrar oasis. He became well known for his works on philosophy, logic, mathematics, music, and other fields of knowledge.

His legacy shows that the cities of the Great Silk Road were not only centers of trade. They also created conditions for the development and spread of knowledge. Through constant contact between different regions, scientific and philosophical ideas could travel with people and books.

Otyrar became part of this intellectual network, and the name of al-Farabi has remained closely connected with the scholarly heritage of medieval Central Asia.

Otyrar during the Mongol invasion

In the 13th century, Otyrar became the setting for one of the most dramatic events in the history of Central Asia.

In 1218, a trade caravan from the Mongol Empire arrived in Otyrar. After a conflict between the caravan's merchants and the city authorities, relations between the Khwarazmian state and Genghis Khan deteriorated sharply.

In 1219, Mongol forces laid siege to Otyrar. The city resisted for several months before eventually being captured and destroyed.

The destruction of Otyrar was part of the wider Mongol conquest of Central Asia. The wars led to major political and economic changes in the region and disrupted established trade networks.

However, the city did not disappear permanently. In the following centuries, Otyrar was rebuilt and continued to exist, although its role and importance changed as the political situation in Central Asia evolved.

The archaeological heritage of Otyrar

Ancient Otyrar is now one of Kazakhstan's most important archaeological sites. Excavations have provided valuable information about the city's architecture, crafts, trade, and everyday life.

Archaeologists have uncovered the remains of residential areas, workshops, public buildings, and irrigation systems. Other archaeological discoveries include coins, ceramics, and artifacts that point to Otyrar's wide-ranging connections with different regions.

The history of Otyrar shows that the Great Silk Road was much more than a route for transporting silk and other goods. It was a vast network through which different societies exchanged products, knowledge, technologies, and cultural traditions.

Otyrar played an important role in this network. Its favorable location turned it into an important trading hub, while the development of crafts, culture, and science made it one of the notable centers of medieval Central Asia.

Today, the history of Otyrar reminds us of the important role that the territory of modern Kazakhstan played in connections across Eurasia. For centuries, the city was part of a space where trade routes, peoples, and cultures met, leaving a significant mark on the history of the region.

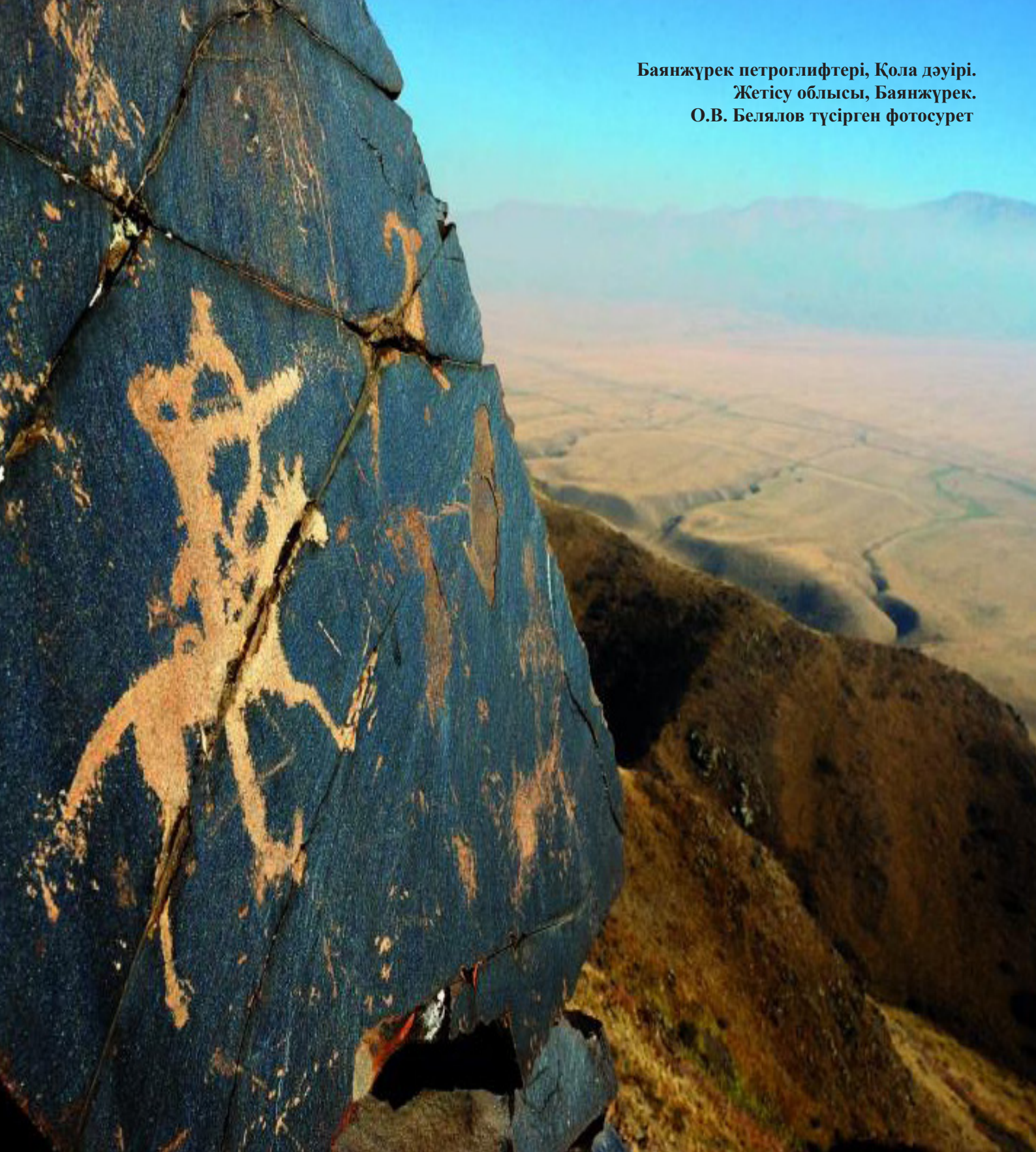
Source: welcome.kz

Photo:Source: ru.sputnik.lz

Material prepared by: Aziza Safiollina

Баянжүрек петроглифтері, Қола дәуірі.
Жетісу облысы, Баянжүрек.
О.В. Белялов түсірген фотосурет

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАН!

Республикалық Farabi shakirti журналы цифрлық нұсқада оқырманға тарайды.

Жылдам. Жүйрік. Ұшқыр. Тиімді.

Уақыт күттірмей оқырман қолына алады.

«Қазпошта» АҚ облыстық, аудандық бөлімшелері арқылы 2027 жылға жазылу бағасы:

1. Заңды тұлғаларға: 6 айға – 3723 теңге 24 тиын; 12 айға – 7446 теңге 48 тиын.
2. Ауыл-село бойынша: 6 айға – 3344 теңге 40 тиын; 12 айға – 6688 теңге 80 тиын.
3. Қала бойынша жеке тұлғаларға – 6 айға – 3374 теңге 46 тиын; 12 айға – 6748 теңге 92 тиын.

Байланыс ақпараты: 87017309312, Алматы